
**Aanvangsverlag ‘Beschermingsplan voor de Das (*Meles meles*)
in Vlaams-Brabant’**

Muriel Vervaeke
Regionaal Landschap Dijleland vzw

---

1. Wetenschappelijke stuurgroep & Dassenwerkgroep

Wetenschappelijke stuurgroep

- De stuurgroep zal 2-tot 6-maandelijks samenkomen.
- Samenstelling: Geert Rossaert (AMINAL, afd. Natuur), Koen Van Den Berge (IBW), Eddy Dupa of ander lid van Dassenwerkgroep (LIKONA)
- Eerste stuurgroepvergadering: 6 mei 2004, 10u te AMINAL afdeling Natuur, Leuven of op het Regionaal Landschap Dijleland, Heverlee (opmerking: stuurgroepvergadering geannuleerd wegens overlijden van Geert)

Dassenwerkgroep

- In mei-juli 2004 zal het project via informatieavonden worden voorgesteld aan natuurverenigingen, WBE's, Bos- en natuurwachters, landbouwers, Groupe de travail Blaireaux (AVES).
- Geïnteresseerde vrijwilligers kunnen zich opgeven voor een mailinglijst waarnaar regelmatig de activiteiten binnen het project zullen worden beschreven en wat zal dienen als forum rond dassennieuws in de regio.
- De Dassenwerkgroep Vlaams-Brabant zal worden opgericht wanneer de prioriteiten en activiteiten van het project zijn bepaald. Om een werkbare groep te hebben, is het belangrijk de Dassenwerkgroep beperkt in omvang te houden. Slechts diegenen die actief mee willen werken aan het Beschermingsplan zullen worden opgenomen, andere geïnteresseerden zijn natuurlijk welkom om zich aan te sluiten bij de mailinglijst. De dassenwerkgroep zal idealiter zijn opgebouwd met vertegenwoordigers van o.a. jacht (bv. Marc Van Olmen), Vrienden van Heverleebos (bv. Piet De Becker), Natuurpunt, bos- en natuurwachters, landbouwsector.

2. Maart 2004

- Opstarten overleg Dassenwerkgroep LIKONA en VLM-Limburg (Eddy Dupae), IBW (Koen Van Den Berge) en Econnection (Dirk Criel)
- Verzamelen literatuur ecologie en biologie van de Das

3. Planning

Educatie en sensibilisatie ter bevordering van het draagvlak voor het Beschermingsplan voor de Das

- Opstellen van persbericht en geven van informatieavonden voor jagers- en natuurverenigingen, MAR, landbouwers: doelstellingen project en oproep tot samenwerking (monitoring regio, bereidheid tot habitatverbeteringen op particuliere gronden)
- Opmaak van bijlage voor brochure: info financiële tegemoetkomingen (info verkregen van Geert Rossaert) en projectbeschrijving (met vermelding mailinglijst, nog geen verdere oproep voor Dassenwerkgroep).

Kartografie

- Opmaak kaart met aanduiding van bestaande populaties & verkeersslachtoffers in Vlaanderen en grensgebied Wallonie, op basis van data van LIKONA, IBW, Natuurpunt, Tom Brichau, Wallonië
- Opmaak detailkaart historische data meldingen Das Vlaams-Brabant

Situatie Das in Waals-Brabant

- Verzamelen bestaande inventarisatiegegevens Dassenpopulatie rond Nijvel
- Inventarisatie populatiegrootte Dassenpopulatie rond Nijvel

Bepaling prioriteitenzones Vlaams-Brabant

- Selectie van meest optimale historische burchtlokaties binnen studiegebied met voorrang aan gronden in eigendom van Vlaamse Gemeenschap, natuurverenigingen en actief geïnteresseerde privé-eigenaars
- Op basis van kaarten en voorbereidende studie van Econnection (1996) grensgebied selecteren met bestaande populatie in Waals-Brabant waaruit eventueel migratie bevorderd dient te worden

Overleg cel NTMB

- Bespreking lopende en geplande ontsnippersprojecten en faunapassages in regio

Samenwerkingsverband projecten RLD vzw

- Incorporeren van aanbevelingen in lopende natuur en landschapsprojecten aangaande verbetering habitat van Das

Controle burchtlokaties

- In een eerste fase worden de gekende burchtlokaties bezocht: bepalen van bewoningsstatus, kwaliteit van burcht en leefgebied
- Verdere screening van burchtlokaties wordt momenteel niet prioritair bevonden en zal later uitgevoerd worden met medewerking van Dassenwerkgroep en via oproep naar natuurverenigingen, jacht, gemeenten, bos- en natuurwachters

---

‘Uitvoering van het beschermingsplan voor de Das (*Meles meles*) in het zuidelijk deel van de provincie Vlaams-Brabant en het taalgrensgebied’

Tussentijdsverslag - 3/12/2004 - Muriel Vervaeke

---

1. Literatuurstudie & verzamelen achtergrondinformatie

Wetenschappelijke literatuur over de ecologie en biologie van de das werd verzameld (via pdf's van internationale literatuur via UA, RUG en on-line-journals, aankoop boeken en ontleende literatuur van IBW en van Eddy Dupae (VLM en dassenwerkgroep van LIKONA)). Daarnaast werden rapporten geraadpleegd van meer beleidsgerichte literatuur over de das en zijn habitat (Econnection, IBW, Literatuur Nederland). Historische gegevens over de aanwezigheid van de das en over historische burchten in Vlaams-Brabant werden verzameld. Er werd contact genomen met de dassenwerkgroep van LIKONA en de genomen acties en resultaten in Limburg werden besproken met Eddy Dupae. Terreinbezoek aan verschillende regio's in Limburg toonden concreet aan welke habitataanpassingen nuttig zijn voor de das en hoe kleine landschapsingrepen een grote bijdrage kunnen leveren voor een biotoop-verbetering voor de das (cfr. zie 4.).

2. Communicatie en sensibilisatie

2.1. Persconferentie

Op 16 juni 2004 werd i.s.m. afdeling Natuur Leuven (AMINAL) een persconferentie georganiseerd en werd een persmap samengesteld en verspreid naar lokale, regionale en nationale pers (geschreven, radio en TV). Er was een grote opkomst en veel interesse en enthousiasme voor het project.

2.2. Mailinglijst dassenproject

Er werd een mailinglijst opgestart van mensen die geïnteresseerd zijn in het project. Een oproep voor deze mailinglijst werd via verschillende kanalen verspreid (regionale televisie, voordrachten, website RLD, artikels in nieuwsbladen, Milieukrant provincie Vlaams-Brabant, Landschapskrant, Dijleland-magazine, Beestig nieuws – Natuurpunt, brochure AMINAL afdeling Natuur, ...). Momenteel sloten circa 50 mensen zich aan op deze mailinglijst. In

december 2004 werd een eerste stand van zaken voor deze mailinglijst voorbereid. Koen Berwaerts kan deze dan eventueel aanvullen en verspreiden in december.

2.3. Voordrachten

In samenwerking met de WBE's in de regio werd op 8 november 2004 een informatie-avond georganiseerd over het dassenproject. De opkomst was eerder beperkt (circa 70 man), maar er was wel interesse voor het project. Bij de presentatie werd veel aandacht besteed aan de voordelen die dit project kan bieden voor de jagerij (habitatverbeteringen zijn voordelig voor vele wildsoorten en het is een open kans om te werken aan een positief imago van de jacht in Vlaanderen). Er werd ook heel duidelijk gesteld dat, in tegenstelling tot geruchten, er geen introductie van dassen zal gebeuren in het kader van dit project, maar dat het project tot doel heeft het habitat te verbeteren voor de das. Er werd gevraagd naar medewerking en input van de jachtsector en naar hun argumenten pro en contra het project.

Er werden twee artikels geschreven voor publicatie in het januari-nummer van de Vlaamse Jager (aangaande het dassenproject en aangaande de vossenproblematiek).

2.4. Samenwerking jagerij: planning

De informatie-avond voor de WBE's was een eerste stap in het creëren van een draagvlak binnen de jagerij. Een regelmatig contact via voordrachten over de stand van zaken van het project is noodzakelijk. Daarnaast is het wenselijk dat in de lente van 2005 een avond georganiseerd wordt (vanuit RLD in samenwerking met WBE's om opkomst te maximaliseren) waarbij limburgse jagers hun ervaringen delen aangaande het dassenproject van de dassenwerkgroep van LIKONA met de jagers uit Vlaams-Brabant. Indien het enthousiasme groot is kan vervolgens gepland worden een daguitstap te organiseren met jagers uit beide regio's om de verwezenlijkingen t.v.v. das in Limburg te bekijken op het terrein. Deze optie is reeds gesuggereerd op de informatievergadering en er bleek interesse voor te zijn vanuit de WBE's.

Maandelijks wordt in regio Kortenberg naar 282 leden een tijdschrift verspreid van de gekoepelde verenigingen WBE Tussen Vaart en Molenbeek, Hobby en Filclub en de Kantschool Kortenberg. Er werd afgesproken met voorzitter Van Craenenbroeck (te. 0477/392287) dat we maandelijks één A4 ter beschikking hebben voor informatie over het dassenproject.

3. Inventarisatie

3.1. Inventarisatie dassenburchten – grensgebied Wallonië

Eén van de doelstellingen in het project was het verzamelen van bestaande inventarisatie-data van de dassenpopulatie in de omgeving van Nijvel om een duidelijk beeld te krijgen van de gezondheid en dynamiek van de populatie in die regio. Daartoe werd er contact genomen met de Groupe de travail Blaireaux (AVES). Er werd besproken hoe we de inventarisatie van de burchten kunnen optimaliseren die momenteel door verschillende personen en instanties gebeurt (*i.e.* Groupe de travail Blaireaux, Koen Van Den Berge en medewerkers v/h IBW, natuurwachter Tom Brichau, RLD). Om de verstoring aan de burchten te beperken (zodat niet elke partner jaarlijks éénzelfde burcht controleert), de efficiëntie te verhogen en tijd- en kostenbesparend te werken zullen de ruwe inventarisatiegegevens (bewoond/niet bewoond/verstoring) samengebracht worden die door verschillende personen en instanties worden verzameld van het grensgebied in Wallonië. Er wordt afgesproken dat een gemeenschappelijk excel-file zal worden aangevuld door elke partner wanneer een terreinbezoek heeft plaatsgevonden. Nadien zal deze file dan via mail worden verstuurd naar de betrokken personen. Dit vermijdt dat verschillende personen in éénzelfde periode dezelfde burchten checken en mogelijk verstoren. Er wordt benadrukt door alle partijen dat de gegevens betrouwbaar zijn. Muriel Vervaeke (RLD), Tom Brichau (AMINAL- afdeling Natuur), Roland de Schaetzen en Daniel Ryelandt (Groupe de travail Blaireaux – AVES) willen de inventarisatiegegevens op deze manier ‘koppelen’. Koen Van Den Berge (telefoongesprek 20/10/04, mail 21/10/2004, document 26/11/2004: cfr. bijlage 1) wenst geen data toe te voegen aan deze gekoppelde inventarisatie. Hij wil de gegevens van het IBW niet ter beschikking stellen aan de betrokken personen, alleen als er “een concrete finaliteit” bij is. De doelstellingen van de gekoppelde inventarisatie zijn nochtans een vlotte en snelle communicatie tussen de verschillende betrokkenen realiseren en het terreinwerk optimaliseren!

De gekende burchten in de regio Nijvel werden aangeduid op topografische kaarten, de bestaande beschikbare inventarisatiegegevens (maar dus niet die van het IBW) werden verzameld. In najaar 2004 werden een aantal burchten gecheckt op bewoning samen met Tom Brichau (AMINAL- afd. Natuur), Koen Berwaerts, Roland de Schaetzen en Daniel Ryelandt (Groupe de travail Blaireaux – AVES) en werden een aantal nieuwe lokaties gescreend op mogelijke burchten. De data van deze inventarisatie en de historische data van Tom Brichau zijn weergegeven in Bijlage 2 (kaartmateriaal burchtlokaties: zie map RLD). Om de verzamelde data van de Groupe de travail Blaireaux (zie C:\Documents and Settings\Muriel\My Documents\Das\Veldwerk\data Wallonië) hieraan te kunnen linken moet nog van enkele burchtlokaties het overeenstemmend nummer met de data van Tom Brichau gecheckt worden door Roland de Schaetzen.

Roland de Schaetzen weet uit 'betrouwbare bron' dat er sinds 2 jaar dassen zouden aanwezig zijn in het Bois de la Houssière. Deze dieren zouden eventueel geïntroduceerd kunnen zijn (?). Op 7 april 2003 is er een zoekactie geweest naar sporen van das in dit bos door mensen van afdeling Natuur, IBW en RLD. Hierbij werden historische burchten gevonden, doch geen recente sporen van das.

3.2. Meldingen das Vlaams-Brabant

Er werd een overzicht gemaakt van verkeersslachtoffers en andere meldingen van das in de regio (data marterdatabank IBW, particuliere meldingen, informatie Daniel Reylandt en Boddez) (bijlage 3). Daarnaast werd een oproep verricht naar de WBE's (op de projectvoorstelling in 11/2004) om historische en eventueel recente informatie door te geven.

3.3. Inventarisatie dassenburchten – Werkingsgebied RLD

Een aantal historische burchten in de regio werden bezocht en de actuele status werd nagegaan. Samenwerking met Bieke Pasteels (thesisstudente Horteco Vilvoorde) werd besproken en zij zal in de periode februari-april 2005 10 weken stage lopen aan het RLD en de actuele status van de historische burchten beschrijven. De richtlijnen voor behoud en herstel van de burchtsites die in het eindrapport van Econnection (1996) worden aangegeven, zullen worden gecheckt en indien nodig geactualiseerd/aangepast.

4. Voorbereiding: Beheer en inrichting van de potentiële leefgebieden

- Er werd contact genomen met houtvester Bart Meuleman (afd. Bos & Groen, AMINAL) en er werd afgesproken dat de opvolger van het project in december 2004 contact zal opnemen met Bart om een overzicht te krijgen van de geplande boswerkzaamheden in de regio en om te bespreken hoe de geplande boswerkzaamheden een input kunnen krijgen vanuit het dassenproject.
- Via mail werd bij de aanvang van het project contact genomen met Luc Janssens van de cel Natuurtechnische Milieubouw (NTMB) met de vraag deel te kunnen nemen aan een aantal themadagen van de cursus natuurtechniek. Spijtig genoeg was dit niet mogelijk voor externen van het departement LIN. Luc Janssens was wel erg geïnteresseerd in het beschermingsproject voor de das in Vlaams-Brabant. Ik had gepland om begin 2005 te vergaderen met de cel NTMB omtrent concrete actiepunten in de regio en een eventuele samenwerking.
- De huidige financieringsmogelijkheden voor habitataanpassingen t.v.v. das werd geactualiseerd en bijgevoegd in de brochure 'Opnieuw dassen in Brabant' van afdeling Natuur (2000).

→ Terreinbezoek naar verwezenlijkingen t.v.v. de das in Limburg leverde heel wat concrete ideeën omtrent aanbevelingen voor concrete habitatverbeteringen. Enkele hiervan zijn:

- ✓ Aanplant hoogstamfruitbomen¹ (gemengde soorten zodat das heel periode door fruit heeft) op grote en klein schaal in weiland en grasland. Op sommige percelen waar de aanplant gebeurde door de VLM of de dassenwerkgroep van LIKONA werd bovendien afgesproken dat de eigenaar van de wei de opbrengst van het fruit krijgt maar jaarlijks 10-15% moet laten hangen voor das en andere fauna.
- ✓ Tussen percelen zomen aanleggen van ± 5-6 m (of meer) breed en met middenin de zoom een gemengde haag (o.a. hondsroos, gelderse roos, vlier, meidoorn², kornoelje, kardinaalsmuts, haagbeuk, wilde kers, sleedoorn, ...). De zomen worden om de 2-3 jaar gehooïd door jagers (voordeel van zomen voor jagers: broeden van fazant, patrijs, ...). Brede zomen met ruige vegetatie zijn ook zeer waardevol voor muizen, zangvogels, ...
- ✓ Aanleggen van vegetatiezomen bij de overgang van bos met andere landgebruikstypes (brede overgang tussen bos en wei met hoogstamfruitbomen). Dergelijke vegetatiezomen zijn gunstig voor de das en eveneens voor jachtwild en andere fauna (bv. ook voor struweelvogels zoals geelgors).
- ✓ Aanleggen van poelen.
- ✓ Beheer (herstel/onderhoud) van holle wegen (erosie en mestinspoeling maken holle wegen minder geschikt als foerageer- en woongebied voor das).
- ✓ Er wordt dankbaar gebruik gemaakt van insteekwegen (i.e. doodlopende, al dan niet verharde wegen die worden gebruikt door landbouw maar niet voor doorgaand verkeer) en deze insteekwegen sluiten aan op wandelwegen.
- ✓ In Limburg is de doelstelling de leefgebieden van de das te condenseren om verkeersslachtoffers te minimaliseren (m.a.w. dichtbij burcht een goed voedselgebied bevorderen via hoogstam, hagen, bosje).

Er werd overlegd hoe dergelijke habitataanpassingen en aanbevelingen kunnen geïncorporeerd worden in andere lopende projecten van het Regionaal Landschap Dijleland, m.n. deze rond holle wegen, hoogstamfruitbomen en poelen.

---

¹ Hoogstamboomgaard wordt bemest met stalmest en dit geeft goede bodemfauna. Aankoop hoogstam, advies van soorten en vaak ook aanplanten gebeurt via Nationale Boomgaardenstichting

² Meidoorn op >100m afstand planten van fruitbomen voor vermijden van perevuur.

BIJLAGE 1

Gekoppelde inventarisatie grensgebied Wallonië – communicatie met IBW

---

1. Mail Koen Van Den Berge aan Tom Brichau (21/10/2004) en cc naar Muriel Vervaeke (10/11/2004)

“... . Gisteren een telefoon gehad met (van) Muriel, oa ivm dassengegevens van Nijvel / Ittre. Dit bericht aan u om alvast enige duidelijkheid te brengen in mijn visie daarrond. Ik sta nl. niet te springen om gegevens van burchten en co - digitaal - door te sturen. Nu verstuurd, zit een en ander bij wijze van spreken binnen vijf minuten de wereld rond. Eenieder beschouwt zijn eigen contacten wel als betrouwbaar, en binnen de kortste keren is alle overzicht verloren.

Ook heb ik 'enige moeite' om een en ander verder te laten versnipperen. Ik heb inmiddels al heel wat geïnvesteerd in de marterdatabank, en vind het niet steeds gelukkig dat vanuit andere hoeken parallelle circuits opgezet worden. Niet dat ik mij het 'alleenrecht' wil voorbehouden, maar efficiënt werken naar oa vrijwilligers toe heeft zo zijn beperkingen (waarheen met waarnemingen en co, beetje analoog met zoogdierenwerkgroep natuurpunt,... : moet men 'kiezen', of moet men alles in driedubbel doorgeven, enz...). Uiteraard is Natuur hier de meest betrokken partner, en is het nogal wieses dat alle info hier op het IBW integraal ter beschikking is - met het oog op een concrete 'toepassing'. Tijdens de stuurgroepvergadering van het RL-project is uit de bus gekomen dat het project zelf zich zou beperken tot het werkingsgebied van het RL zelf. Dat men uiteraard de (ruimtelijke) context daarbij moet meenemen, is ook evident. Maar die context is, m.i., als zodanig bekend, ook zonder een parallelle databank te gaan opzetten. ...”

2. Opmerking Muriel Vervaeke

De doelstellingen van het koppelen van de inventarisatie-gegevens van het grensgebied in Wallonië zijn:

- een vlotte en snelle communicatie tussen de verschillende betrokkenen realiseren;
- het terreinwerk optimaliseren (efficiëntie verhogen, tijd- en kostenbesparend werken);
- de verstoring aan de burchten minimaliseren.

Zoals duidelijk gesteld werd bij de vraag tot concrete samenwerking is het géénszins de bedoeling een ‘parallelle’ databank op te starten, doch op een efficiënte en snelle manier informatie uit te wisselen tussen de betrokken personen. Een goede en vlotte samenwerking en dito communicatie tussen de verschillende betrokkenen is immers wenselijk en essentieel. Om dat te realiseren werd dit initiatief opgestart. Het koppelen van de terreindata van die bepaalde regio belemmert m.i. de marterdatabank van het IBW niet. Ik volg Koens redenering aangaande zijn standpunt inzake de databank van het IBW (zie hieronder 3.), maar begrijp niet hoe het voorgesteld initiatief hiermee in conflict zou treden?

3. Document Koen Van Den Berge, IBW, 26/11/2004: “Standpunt inzake samenwerking voor databestand inventarisatie dat in grensregio Wallonië”

Uitgangspunt : samenwerking is evident – vraag is wie doet (coördineert) wat.

Positie van het IBW (INBO)

Het IBW (INBO) is, in principe, als officiële wetenschappelijke instelling van MVG, het best geplaatst om verspreidingsgegevens van relevante soorten in Vlaanderen in databanken bij te houden en informatie van langlopende monitoring voor onbeperkte tijd veilig te stellen. Analoot is bvb, op federaal niveau, het KBIN de instelling die instaat voor het bijhouden van specimen van diersoorten, en de Nationale Plantentuin voor het referentieherbarium.

Heel binnenkort start trouwens een opdracht, vanuit het IN/INBO, tot ‘Analyse voor het opzetten van een geïntegreerde Faunadatabank voor Vlaanderen’ (gemeenschappelijke databank van overheidsinstanties en natuurverenigingen). Een van de genoemde knelpunten hierbij is ‘*het toegenomen risico op decentralisatie van de informatie*’.

Rond diverse organismegroepen zijn inmiddels, behalve bij natuurverenigingen en andere private groepen, inderdaad ook bij het IN / IBW (INBO) meerdere databanken opgestart : broedvogels, vissen, herpetofauna, vlinders,... Sinds 1997 is aan het IBW ook het bijhouden van alle mogelijke relevante informatie mbt de *verspreiding van marterachtigen en andere carnivoren* een vaste onderzoeksactiviteit (behorende tot een *statutaire* onderzoekslijn).

Deze verspreiding van marterachtigen en andere carnivoren heeft zowel betrekking op de historische als de hedendaagse situatie. Voor de realisatie daarvan zijn verschillende initiatieven genomen / stappen gezet :

- systematische raadpleging van historische bronnen (oude jachtstatistieken,...) ;
- uitbouwen van netwerk aan contactpersonen (oral history, aanmelden nieuwe gegevens,...) via voordrachten, berichten en publicaties in allerhande lokale tijdschriften,...;
- uitbouw van het Marternetwerk : vergunninghoudende vrijwilligers die instaan voor het inzamelen van dode marterachtigen ;
- systematische ecologische autopsie op ingezamelde dieren (populatieparameters, populatiegenetica,...) ;
- veldcontrole (indien mogelijk) en eigen terreinonderzoek bij opmerkelijke meldingen ;
- ontwerpen en bijhouden van *specifieke databank* (hoofdtak van IBW-onderzoeksmiddelemaker).

Opzet en bijhouden van databanken

Een van de grootste valkuilen bij het accuraat bijhouden van databanken van ‘sensationele’ of ‘moeilijke’ soorten (verborgen leefwijze, moeilijke interpretatie,...) of soorten die een opmerkelijk uitstervings- of rekolonisatieproces doormaken, is het onderscheiden van originele data, en data uit tweede (of verdere) hand. De ervaring (oa uitgebreid historisch onderzoek otter

en das) leert dat speciale waarnemingen via ‘overlevering’ *heel snel ontdubbeld* raken (andere referentiepersonen, andere of vage datum,...), en vaak een eigen (foutief) leven gaan leiden waardoor de databank alle krediet en bruikbaarheid verliest. Net zoals wetenschappelijke musea de opdracht hebben specimen voor onbepaalde tijd op een degelijke manier te bewaren, dient een wetenschappelijke databank op een accuraat-rigide manier te worden beheerd.

In de marterdatabank van het IBW is een waarneming zo geconcipieerd dat zij *slechts dan volledig* is, als niet alleen de waarnemer maar ook alle (achtereenvolgende) achterhaalbare *bronnen* eenduidig mee in de tracering zijn betrokken.

Tegelijk biedt dit de garantie dat elk gegeven afkomstig van een ander onderzoek of andere auteur, automatisch dit ander onderzoek of die andere auteur mee blijft vermelden (en dus honoreert).

Afhankelijk van de aard van de data of van de soort (species) waarop zij betrekking hebben, dient aan het inbrengen van individuele gegevens vaak enige kritische beoordeling vooraf te gaan, wat een vorm van *wetenschappelijk research* inhoudt. Het is wenselijk dat hier steeds op een vergelijkbare, gestandaardiseerde manier wordt te werk gegaan.

Het aanleveren van waarnemingen door derden, is iets *wat men moet ‘verdienen’*. Verdienen in termen van het bieden van garantie voor een ernstige wetenschappelijke opvolging, maar desgewenst ook voor feedback en voor vertrouwelijk omgaan met gevoelige informatie.

Vanuit de bezorgdheid inzake het optimaal valideren van centrale databanken (up to date houden, decentralisatie vermijden,...), *is het essentieel dat terzake een duidelijke, unanieme en onversneden visie wordt aangekleefd door de verschillende medewerkers of (potentiële) partners.*

Feedback naar medewerkers en gebruik door (voor) derden

Databanken zijn in se een instrument, een middel ten dienste van bepaalde toepassingen en om andere doelen te bereiken of te dienen. Toch vergt het ontwerpen en beheren van een wetenschappelijk goed onderbouwde databank een dermate aanzienlijke inspanning, dat het bestaan ervan het statuut van louter ‘middel-zijn’ overstijgt : het is minstens voor een deel ook een doel op zich, met een *eigen finaliteit, evaluatie en (potentiële) verdienste.*

Dit betekent dan ook dat het (extern) beroep doen op dergelijke databank, het statuut verrechtvaardigt vergelijkbaar aan het raadplegen van een publicatie, en dus logischerwijs gebeurt onder de vorm van een *volwaardige referentie.*

Het is bovendien duidelijk, dat dit refereren absoluut noodzakelijk is om *verdere ontdubbeling* van data en bronnen achteraf te *vermijden.*

Daartegenover is er ook een vrij essentieel onderscheid tussen het refereren naar een publicatie dan wel naar (gegevens uit) een databank. Vaak is het ‘vrijgeven’ van individuele data immers niet opportuun. Dit kan gaan om redenen van *vertrouwelijkheid*, waarbij bvb gevoelige

informatie (kwetsbaarheid van soorten of sites) niet zonder garanties in detail wordt meegedeeld aan derden.

Een andere belangrijke overweging is de interpretatie van de individuele data. Deze vergt niet alleen een gedegen (ecologische) achtergrondkennis van de betrokken soorten en data, maar bvb ook van de ruimere geografische en/of historische context. Elke data-selectie uit de databank dient dan eigenlijk steeds ook gezien te worden in haar ruimere context. Een wetenschappelijk correct gebruik van dergelijke data of selecties noopt dan ook tot een rechtstreekse terugkoppeling met de auteur en beheerder van de databank.

BIJLAGE 2
Inventarisatiegegevens grensgebied Wallonië

Overzicht van bewoonde en onbewoonde burchten in regio Nijvel

burcht-nr	UTM	kaartblad		±1996	14/01/2002	6-7/09/2004	25/11/2004	
163	31UES880087	39/6	BB	B	B			
172	31UES920170	39/2	OB	V				
339	31UES905095	39/6	OB	O	?			
340	31UES908082	39/6	OB	O	B	B		
341	31UES908083	39/6	HB	B	O	B		
342	31UES911081	39/6	OB	O				
378	31UES874053	39/6	OB	O		B	B	
379	31UES887070	39/6	OB	B	O			
380	31UES881072	39/6	OB	O	O			
381	31UES881073	39/6	BB	B				
382	31UES878077	39/6	HB	B	B	B	B	
383	31UES891083	39/6	OB	O				
384	31UES881087	39/6	BB	B		B	B	
385	31UES930140	39/3	HB	B				
395	31UES938191	39/3	OB	O				
396	31UES937187	39/3	OB	O				
402	31UES944115	39/3	OB	O				
403	31UES937136	39/3	OB	O				
404	31UES936144	39/3	OB	O				
410	31UES946156	39/3	OB	O				
	31UES892058	39/5-6	HB				B	bois d'en Bas
	31UES890057	39/5-6	BB				B	bois d'en Bas
	31UES898039	39/5-6	HB				B	bois de Sapins
	31UES898049	39/5-6	BB				B	chaussée Monstreux

BIJLAGE 3

Verkeersslachtoffers en andere meldingen van das in de regio Vlaams-Brabant

Informatie regio Vlaams-Brabant uit marterdatabank van het IBW

Datum	Betrouwbaar?	<i>Meles meles</i>			Lokatie
16/05/1993	Zeker	Haren	3360	Bierbeek	Mollendael Meerdaalwoud
20/05/1996	Zeker	Dood dier, oorzaak onbekend	1640	Sint-Genesius-Rode	Handstraat
1/09/1997	Zeker	Zichtwaarneming levend dier	1670	Heikruis	Terlindenstraat 150 m van steenweg Asse
15/04/1998	Zeker	Zichtwaarneming levend dier	3040	Neerijse	Bos net ten zuiden van Langrode vijver of dode bemde
okt/98	Zeker	Zichtwaarneming levend dier	3053	Haasrode	Holle weg rond Meerdaalwoud
3/03/2001	Zeker	Verkeersslachtoffer	3050	Oud-Heverlee	Fonteinstraat bij autostrade E40 t.o.v. huis nr ?
15/10/2001	Zeker	Zichtwaarneming levend dier	3001	Heverlee	Heverleebos Naamsesteenweg in westelijke richting
6/03/2002	Zeker	Dood dier, oorzaak onbekend	3050	Oud-Heverlee	Kerk
4/10/2002	Zeker	Onbepaald	3053	Haasrode	Expresweg Blanden - Tiensesteenweg
4/04/2004	Zeker	Verkeersslachtoffer	3140	Keerbergen	t.o.v. Haachtsebaan 163
21/02/1998	Mogelijk	Verkeersslachtoffer	1760	Strijtem	Steenweg Ninove-Brussel
26/02/1999	Mogelijk	Verkeersslachtoffer	1170	Watermaal-Bosvoorde	Pechtstrook richting BXL, 200 m voorbij Leonardkruispunt richting Waterloo
mei/99	Mogelijk	Uitwerpselen	1170	Brussel	Verdronken kindereenvijver
bevestiging van info aan IBW gevraagd op 11/2004: verkeersslachtoffer 2003, E314 afrit 22: das opgezet met toestemming van Bert Meurs (Bos & Groen)					

Melding Plateau Leefdaal-Korbeek Dije 2003

Geert Bleys en Frans Geenen hebben in 2003 een belopen burcht gevonden op Vlaams grondgebied. Onderstaande foto's werden door de melders genomen. Burcht zou twee weken belopen zijn. in 2004 is burcht bezet door vos.

→ Lokatie: zie Kaart 1 (legende: ○ : melding burcht die 2 weken belopen was in 4/2003)

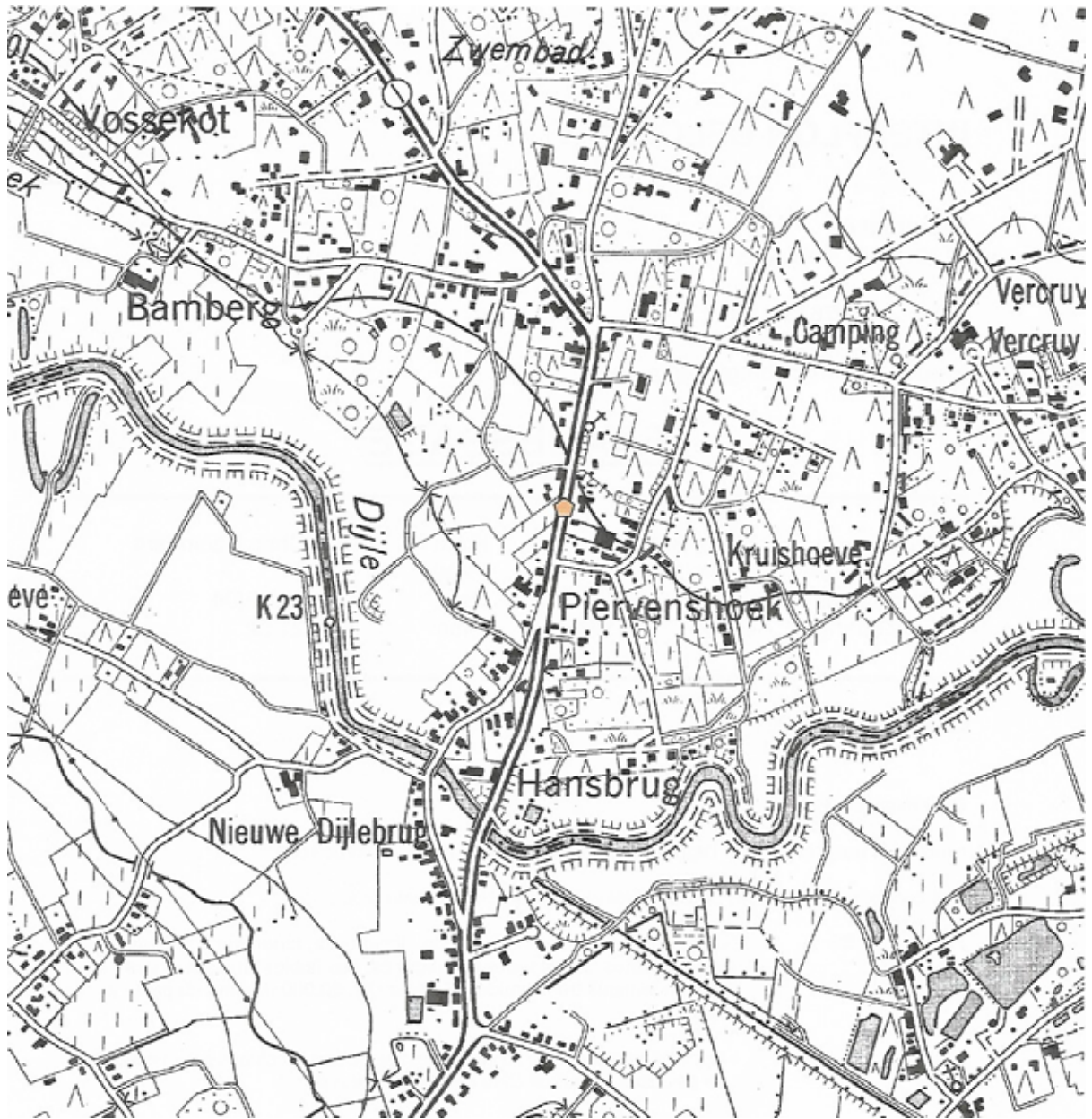
→ Foto's genomen door Bleys en Geenen: cfr. C:\Documents and Settings\My Documents\Das\Veldwerk\data Vlaams-Brabant\melding das Duisburg 2003

Verkeersslachtoffer te Keerbergen 4/4/2004

Das werd gevonden om op 4/4/2004 om 9u00 's morgens. De das lag dood langs de weg (overkant van Haachtsebaan 163, zie Kaart 2) en aan de overkant van de weg lag een stuk rood orgaanvlees (± handvol) dat echter verdwenen was toen Willy Ceulemans later op de dag de das ging ophalen. De lokatie werd aangeduid op de kaart in bijlage. De oorspronkelijke vindsters zijn de bewoners van Haachtsebaan 163. De avond voordien lag het dier er nog niet. Het dier is dus 's nachts of in de vroege morgen aangereden. De bewoners hoorden in de vroege ochtend 'gepiep' en zijn er achteraf van overtuigd dat dat van de aangereden stervende das kwam.

Kaart 1

Kaart 2: lokatie verkeersslachtoffer te Keerbergen op 4/4/2004

Melding Geert Bleys & Frans Geenen, 20/6/2004

Vers begraven dassenburcht gevonden in de buurt van de Waalse grens door Geert Bleys en Frans Geenen. Volgens de melders bestaat de burcht uit een tiental meestal 'verse' grote pijpen, compleet met nestmateriaal en in de buurt uitgegraven hommelnest. Op 27/6/2004 leken de pijpen echter niet meer belopen en hebben Geert en Frans in 1 van de gaten een plastic driehoekje met daardoor een stokje gevonden (dit blijkt een trucje gebruikt door jachtwachters om te zien of een hol nog bewoond is(?)). Jo Hendriks heeft contact opgenomen met de melders. Controle op het terrein door Jo Hendriks (8/2004) en Muriel Vervaeke (9/2004) levert op dat moment geen duidelijke aanwijzingen (meer?) voor de aanwezigheid van das (historische burcht, enkele open pijpen maar geen pootafdrukken das, uitgegraven wespennest, beukenbladerenhoop bij 1 pijp (naaldhout)).

→ Lokatie: zie kaart 3 (legende: ○ : verspreid belopen pijpen, geen pootafdrukken (8 & 9/2004))

→ Foto's genomen door Bleys en Geenen: C:\Documents and Settings\My Documents\Das\Veldwerk\foto's melding 2004 Meerdaalwoud

Info Vogelbescherming Vlaanderen 2004

Melding: mogelijk dassen gesignaleerd in Vlaams-Brabant bij de familie Lambrecht in de tuin (Oude Waversebaan 43, 3040 Sint-Agatha-Rode, tel 016/471447)?

→ Telefoongesprek (Muriel Vervaeke, 7/2004) met mevrouw Lambrecht: hoogst-onwaarschijnlijk dat het om das gaat

Melding Hoeleden, 2004

Jaak Geebelen meldt dat volgens een ambtenaar van de afdeling water er op ca. 6km ten noordwesten van het Heibos te Hoeleden een dassenburcht met jongen is in 2004. Jo Hendriks contacteerde Jaak met de vraag naar de betrokken ambtenaar van Afd. Water. Naam werd niet vrijgegeven en zodus is de burchtplaats ook niet bekend gemaakt. Via via werd vernomen dat volgend jaar de lokatie zal worden doorgegeven. Jaak meldt ook dat er in 2003 eveneens een bewoonde burcht was te Landen. Jo Hendriks meldt dat deze burcht in 2003 werd gecheckt door Eddy Dupae en Frank Saey en dat zij geen aanwijzingen vonden voor de aanwezigheid van das.

Geruchten uitzetting dassen in Meerdaalwoud 9/2004?

Via Jan Verroken werd gemeld dat Frans De Schampelaere op een hazelmuisweekend (9/2004) meldde dat er recent dassen werden uitgezet in Meerdaalwoud. Een mail van Lieven De Schampelaere (vader van) en Frank Claessens met de vraag naar meer informatie maakt duidelijk dat hieromtrent geen verdere informatie is.

+ historische gegevens via Daniel Reylandt en mevr. Boddez (zie map RLD)

Kaart 3

‘Uitvoering van het beschermingsplan voor de Das (*Meles meles*) in het zuidelijk deel van de provincie Vlaams-Brabant en het taalgrensgebied’

Verslag voor de stuurgroep – juni '04 – juni '05 – Koen Berwaerts

---

Dit verslag rapporteert over de activiteiten van juni 2004 tot juni 2005. Noteer dat op 13 december 2004 ondergetekende Koen Berwaerts in navolging van Muriel Vervaeke op het project startte. Tekst *in cursief* verwijst naar een gedeelte van de rapportage door Muriel Vervaeke op 3/12/2004.

1. Communicatie en sensibilisatie

1.1. Nieuwsbrief en mailinglijst dassenproject

Om op regelmatige tijdstippen geïnteresseerden te informeren omtrent het project werd gestart met de uitgave van een nieuwsbrief. De eerste dassennieuwsbrief verscheen op 21/12/2004 en werd grotendeels door Muriel Vervaeke geschreven. In juni zal het tweede nummer van de dassennieuwsbrief verschijnen. Via verschillende kanalen (artikels in tijdschriften, voordrachten, ...) werd een oproep gelanceerd om in te schrijven op deze nieuwsbrief, tesamen met een oproep om waarnemingen door te geven (zie verder). Eind december 2004 bestond de lijst van geïnteresseerden voor de nieuwsbrief uit 50 adressen. Eind mei 2005 is deze lijst uitgegroeid tot 159 geïnteresseerden. De meeste mensen ontvangen de brief per E-mail. Naar enkele personen wordt de nieuwsbrief per post verstuurd.

1.2. Voordrachten

Het project werd aan de hand van een powerpoint-voorstelling voorgesteld op verschillende bijeenkomsten: LIKONA Dassenwerkgroep (Tongeren, 3/2/2005); WBE Meerdaal (Bierbeek, 24/2/2005); WBE Honsem (Meldert, 21/4/2005); 6th KLEVE Meeting (Haasrode, 28/4/2005); Denkgroep Brabants Leemplateau (Kessel-lo, 23/5/2005). Dit jaar zijn volgende voordrachten nog gepland: WBE Tussen Voer en Ijse (Loonbeek, 8/9/05), WBE Bertembos (nog geen datum bepaald), info-avond beheermaatregelen landbouwers-jagers (nog geen datum bepaald) en Infoavond Das (8/12/05). Er werd deelgenomen aan het Vossensymposium (27/4/05, Brussel) waar verschillende contacten konden worden gelegd met mensen van WBE's, Bos & Groen en natuurverenigingen.

1.3. Samenwerking jagerij

In samenwerking met de WBE's in de regio werd op 8 november 2004 een informatie-avond georganiseerd over het dassenproject. De opkomst was eerder beperkt (circa 70 man), maar er was wel interesse voor het project. Bij de presentatie werd veel aandacht besteed aan de voordelen die dit project kan bieden voor de jagerij (habitatverbeteringen zijn voordelig voor vele wildsoorten en het is een open kans om te werken aan een positief imago van de jacht in Vlaanderen). Er werd ook heel duidelijk gesteld dat, in tegenstelling tot geruchten, er geen introductie van dassen zal gebeuren in het kader van dit project, maar dat het project tot doel heeft het habitat te verbeteren voor de das. Er werd gevraagd naar medewerking en input van de jachtsector en naar hun argumenten pro en contra het project.

Een eerste overleg met Marc Van Olmen (voorzitter Hubertusvereniging (HVV) Vlaams-Brabant) en Thomas Ceulemans (wetenschappelijk medewerker HVV) vond plaats op 24/1/2005 (Wilsele). Hier werden afspraken gemaakt over mogelijkheden rond samenwerking met de WBE's.

In het voorjaar werd gestart met een bezoek aan elke WBE uit de regio. De WBE's Meerdaal en Honsem werden ondertussen reeds bezocht (zie boven), WBE Bertembos en Tussen Voer en Ijse komen dit jaar nog aan bod. Tijdens de voordracht wordt uitleg gegeven over de biologie van de das, de verschillen met vos, de verspreiding van de das, doelstellingen van het project en mogelijkheden rond beheermaatregelen. Er wordt ook expliciet een aantal andere soorten betrokken tijdens de voordracht: sleedoornpage, patrijs, geelgors, haas, konijn en ree, waarbij voornamelijk rond de patrijs wordt stilgestaan. Over het algemeen is er een positieve respons en is er zeker interesse om op het terrein actie te ondernemen.

Op 11 en 25 juni zijn twee terreinbezoeken gepland aan Haspengouw. Doel is om de Vlaams-Brabantse jagers te laten zien hoe een dassenbiotoop eruit ziet, wat er actief rond gedaan wordt en hoe dat zij hierbij kunnen betrokken worden. Er zal ter plaatse uitleg gegeven worden door Ludo Fastré (WBE Perdix) en een bos- en een natuurwachter. Het gaat telkens om een groep van ongeveer 20 personen. Op de website van de HVV wordt de activiteit aangekondigd.

In de Vlaamse Jager is een artikel over het project verschenen (Vervaeke, M. 2005. Beschermingsplan voor de das (*Meles meles*) in Vlaams-Brabant. **De Vlaamse Jager** nr. 2 pp. 28-29). Er werd afgesproken om in het tijdschrift van de gekoepelde verenigingen WBE Tussen Vaart en Molenbeek, Hobby en Filclub en de Kantschool Kortenberg een artikel te publiceren.

Er zijn aanwijzingen dat er rond het Bertembos een aantal vossen- en dassenburchten verstoord worden (o.a. door uitgraven). Dit werd gemeld door Frans Geenen en Geert Bleys en doorgegeven aan natuurwachter Peter Raymaekers. Door eerstgenoemden werd ook voorgesteld om in de regio Bertem bij elke burcht een bericht 'burcht onder observatie' te bevestigen. Dit zou de mensen moeten afschrikken om de burchten te betreden. Dit voorstel werd van de hand gewezen daar dit wellicht contra-productief werkt. Vanuit het project werd voorgesteld dat natuurwachter Peter Raymaekers eerst met de verdachten gaat praten, vooraleer verdere stappen (opstellen van PV) te ondernemen. Vanuit het project zal er in het najaar een info-avond

georganiseerd worden. Bedoeling is om ervoor te zorgen dat delicten intern (binnen de WBE) opgelost worden (cfr. werkwijze LIKONA Dassenwerkgroep). Bij zwaar doorwegende of herhaalde delicten zal, in overleg met de WBE, een officiële tussenkomst (lees: PV) van de natuurwachter gevraagd worden.

Er zijn eveneens aanwijzingen dat bepaalde personen dassen uitzetten. Zie verder bij 2.2.

1.4 Samenwerking landbouw

In het kader van dit project werd tot op heden de landbouw nog niet actief betrokken. Er zijn wel plannen in die richting. Zo zal er in het najaar een info-avond voor jagers georganiseerd worden over de VLM-beheerovereenkomsten (bo's). Op deze manier kunnen jagers meehelpen landbouwers te overtuigen om BO's af te sluiten.

1.5 Samenwerking bosbouwsector

Er werd contact opgenomen met de Bosgroep Dijle-Geteland (gevestigd bij IGO Leuven). Een eerste stap in de samenwerking is de publicatie van een artikel in het tijdschrift van de Bosgroep. Bosgroep Noord-Hageland zal eveneens aangeschreven worden.

1.6. Samenwerking natuurbeschermers

Het voorbije half jaar werd intensief contact opgenomen met een hele reeks al dan niet georganiseerde natuurbeschermers.

1.6.1. Groupe de Travail Blaireaux (AVES)

Deze werkgroep is voornamelijk actief in de regio Nivelles – Ittre. Contactpersoon is Roland de Schaetzen. Regelmatig wordt met hem gebeld en gemaïld i.v.m. inventarisaties in Waals-Brabant. Daarnaast werd een bezoek gebracht aan Daniel-Etienne Ryelandt (18/2/2005). Hij heeft in de jaren 70-80 grote stukken van Wallonië en Vlaanderen geïnventariseerd. Een hele reeks oude burchtgegevens uit Waals- en Vlaams-Brabant werden via hem verkregen.

1.6.2. Dassenwerkgroep (LIKONA)

Het project werd tijdens een vergadering van de werkgroep voorgesteld (Tongeren, 3/2/2005). Er werden twee terreinbezoeken aan Haspengouw en Voeren georganiseerd (met Jo Hendriks (afdeling Natuur Vlaams-Brabant) en Jean-Pierre Otten (natuurwachter Limburg) op 14/1/2005; met Bieke Pasteels (studente HORTECO) en Roger Nijssen (LIKONA Dassenwerkgroep) op 1/4/2005). Contacten worden eveneens onderhouden met Thomas Scheppers (doctoraatsstudent Luxemburg), Jan Stevens (hoofd Groene Huis Limburg) en Eddy Dupae (VLM Hasselt).

1.6.3. Vossenhol Bierbeek

Deze werkgroep was actief in de jaren '80 en organiseerde de herintroductie van dassen in het Meerdaalwoud. Op 26/3/2005 bezochten we een aantal oude dassenburchten in het

Meerdaalwoud (Leonard Van Roy, Frank Claessens, Theo De Weert, Johan Nysten en Hugo Sente). Daarnaast werd ook een persoonlijk bezoek gebracht aan Leonard Van Roy, de bezieler van het toenmalige herintroductie-project (Opvelp, 4/5/05). Hij beschikte o.a. over een mooi archief van krantenartikels ten tijde van de herintroductie.

1.6.4. Natuurpunt (Natuurstudiegroep Dijleland, Zoogdierenwerkgroep en lokale afdelingen)

Het project werd bekend gemaakt via een aantal Natuurstudie E-maillijsten (Yahoogroups Dijleland, Yahoogroups Velp-Mene-Gete, Yahoogroups Hageland en Forum Vogelwerkgroep Zuid-West Vlaanderen). Hier werd telkens ook opgeroepen om zo veel mogelijk verspreidingsgegevens door te geven. Verder werden ook rechtstreekse contacten gelegd met streekkenners (Hugo Abts, Georges Buelens, Freek Fluyt, Maarten Hens, Kelle Moreau en Jules Robijns). N.a.v. de zichtwaarneming van een das in Bertem werd met Ewoud L'Amiral een bezoek gebracht aan Bertembos en Koeheide (13/4/05). Er werd tevens een voordracht gegeven op een bijeenkomst van de 'Denkgroep Brabants Leemplateau'. Dit is een ad hoc werkgroep die opgericht werd n.a.v. het 'Landinrichtingsproject Brabants Leemplateau' en bestaat uit verschillende natuurbeschermers die actief zijn in deze regio. Verder zal op 1/10/05 een uiteenzetting gegeven worden over het project tijdens een excursie in het Meerdaalwoud. Deze excursie kadert in het Hazelmuisweekend dat georganiseerd wordt door de Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt i.s.m. Natuurstudiegroep Dijleland.

1.6.5. Overige Waals-Brabantse verenigingen

De volgende verenigingen die (lokaal) actief zijn in Wallonië werden gecontacteerd met de vraag om het project toe te lichten in hun (lokaal) tijdschrift en/of mailnetwerk tesamen met een oproep naar gegevens: Les Amis du Parc de la Dyle (Jacques Stenuit; artikel verschenen in januari '05 nr. 81 p. 24), La Petite Jauce (Jean-Claude Hallet, Orp-Jauche), Le Rossignol des Bois (Ghislain Schepers, Orp-Jauche), Environnement Beauvechain (Vincent Bulteau), Reserves Naturelles - Natagora (Christiane Perscy), Yahoogroups AVES, Jeunes et Nature, Comité d'Action pour la Défense de l'Environnement à Villers-la-Ville, Inter-Environnement Wallonie en Environnement-Dyle (Genappe).

1.6.6. Individuele initiatieven

Naast een aantal verenigingen werden ook contacten gelegd met mensen die op individuele basis actief zijn rond dassen.

Min Boddez werd verscheidene malen bezocht (Oud-Heverlee; 5/1/05; 15/3/05; 13/5/05). Zij heeft lange tijd inventarisatie-werk verricht: eerst in de Jekervallei (NCBR-project), daarna in Vlaams- en Waals-Brabant. Haar gegevens werden gedigitaliseerd (zie verder).

Frans Geenen en Geert Bleys zijn reeds een paar jaar actief rond het zoeken naar vossen-en dassenburchten. Op 2/4/05 werd met hen op terrein gegaan (Korbeek-Dijle en Oud-Heverlee). De burchten die een paar jaar geleden korte tijd bezet waren, werden bezocht.

Dirk Criel (Econnection) werd telefonisch gecontacteerd i.v.m. brongegevens van het rapport uit 1996).

Hellin de Wavrin werd bezocht (Uccle, 30/3/05). Hij beschikte over een aantal waarnemingen van dassen in Waals- en Vlaams-Brabant.

Een aantal sites in Waals-Brabant (regio Ramillies en Jodoigne) werden samen met Guido Catthoor bezocht (22/3/05 en 31/3/05).

Tenslotte werden Bernard Poncin, Jean-Marc Couvreur, Marc Walravens en Guy Rotsaert gecontacteerd. Zij zijn actieve 'naturalisten' in het Waals-Brabantse maar konden geen dassengegevens leveren.

1.7 Samenwerking overheden

Een gedeelte van het terreinwerk werd uitgevoerd i.s.m. verschillende natuur- en boswachters (afdeling Natuur en afdeling Bos & Groen van Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Vlaams-Brabant en Limburg). Zij ontvingen ook allemaal een brochure over het project. Verder werd er telefonisch en per E-mail contact gehouden met Jo Hendriks (opvolging project bij afdeling Natuur) en de houtvesters Bart Meuleman en Patrick Huvenne (Bos & Groen). Tevens werd een participatie opgestart met de begeleidingsgroep structuurvisie en beheer van Meerdaalwoud-Heverleebos-Egenhovenbos. Mark van den Meersschaut (hoofdbestuur Bos & Groen) werd gecontacteerd i.v.m. de afbakening van jachtterreinen van WBE's in de regio.

Koen Van Den Berge (IBW) werd bezocht op 26/1/2005 voor een gesprek over het project. Er werd met hem verscheidene malen contact gehouden. Jim Casaer (IBW) bezocht het Regionaal Landschap op 31/1/2005 voor een onderhoud omtrent aanpak van de WBE's in het kader van het project.

Gegevens over dassenwaarnemingen werden opgevraagd op het KBIN (Georges Lenglet en Boudewijn Goddeeris).

Gisèle Weyembergh (IN) werd verscheidene malen gecontacteerd i.v.m. contactgegevens van naturalisten in Waals-Brabant.

Marino Boyen en Eddy Dupae (VLM) werden eveneens gecontacteerd. Voornamelijk Eddy Dupae kon interessante informatie aanreiken omtrent aanpak WBE's.

Machteld Gryseels (Brussels Instituut voor Milieubeheer) werd geïnformeerd omtrent het project.

Om een zicht te krijgen op de verspreiding van de das in Waals-Brabant werden een aantal overheden over de taalgrens gecontacteerd. Zo werd er een terreinbezoek georganiseerd in Forêt de Meerdael met de boswachters van Division de la Nature et des Forêts (11/4/05). Op 11/5/2005 werd door houtvester Bart Meuleman een ontmoeting georganiseerd met de Waals-Brabantse houtvester Jean-François Plumier en boswachter Jean-Claude Krack in het Meerdaalwoud. Tijdens deze ontmoeting werd het project toegelicht. Alle boswachters van Waals-Brabant zullen binnenkort nog een folder, een franstalige samenvatting van het project met brief over het project in de bus krijgen.

Het 'Centre de Recherche de la Nature, des Forêts et du Bois' te Gembloux werd eveneens gecontacteerd. Verdere contacten moeten hier nog gelegd worden.

Het Ministerie van Defensie (Peter Bellen, Beauvechain) werd gecontacteerd voor gegevens van het vliegveld van Beauvechain.

Jean-Marie Tricot (Contrat de rivière « Dyle et affluents ») werd bezocht op 21/1/2005 (Court-Saint-Etienne). Hij leverde een aantal coördinaten van natuurverenigingen in Waals-Brabant. Verdere contacten lopen nog (o.a. mogelijke samenwerking rond connectiviteitsanalyses).

Tenslotte werden contacten gelegd met het Pasteur Instituut. Zij krijgen af en toe dassenkadavers binnen die getest worden op o.a. hondsdolheid. Een lijst met recente dassenvondsten werd verkregen (Nicolas Praet).

1.8. Samenwerking met universiteiten

In het kader van de verwerking van de verspreidingsgegevens en het opmaken van een connectiviteitsanalyse (zie verder) werden contacten gelegd met de Katholieke Universiteit Leuven (Prof. dr. Hubert Gulinck en Dr. Peter Jaeken, via E-mail), Universiteit Antwerpen (dr. Frank Adriaensen, bezoek op 19/1/05), Université Catholique de Louvain-la-Neuve (Nicolas Titeux, bezoek op 16/3/05) en Université de Liège (Prof. dr. Roland Libois).

1.9 Pers

Op 16 juni 2004 werd i.s.m. afdeling Natuur Leuven (AMINAL) een persconferentie georganiseerd en werd een persmap samengesteld en verspreid naar lokale, regionale en nationale pers (geschreven, radio en TV). Er was een grote opkomst en veel interesse en enthousiasme voor het project.

Naar aanleiding van de vondst van een das in Aarschot door een jager verscheen een artikel in het Laatste Nieuws (25/3/05), het Nieuwsblad (24/3/05) en een bericht op ROBnet (website van Regionale Omroep Oost-Brabant). In dit artikel werden een aantal uitspraken van een jager geciteerd, zonder een tweede opinie te raadplegen en te vermelden. Er werd contact opgenomen met de respectieve journalisten. De tekst op ROBnet werd dezelfde dag nog gewijzigd. Het Laatste Nieuws publiceerde een nieuw artikel op 1/4/05; het Nieuwsblad op 2-3/4/05. Later verscheen ook nog een artikel in Gazet Van Antwerpen (31/3/05) en Passe-Partout editie Leuven (april 05).

1.10. Literatuurstudie

Wetenschappelijke en vulgariserende literatuur omtrent de das, mobiliteit van zoogdieren en effecten van landbouw op fauna worden opgezocht en gelezen.

2. Inventarisatie

2.1. Inventarisatie dassenburchten

Het merendeel (95%) van alle burchten die vermeld worden in het Econnection rapport werd de voorbije winter bezocht en de actuele status nagegaan. Daarnaast werden eveneens een reeks recent gemelde burchten bezocht. Op het terrein werd een fiche ingevuld (bewoningsstatus, beschrijving van de omgeving en mogelijke bedreigingen) en werd de exacte locatie bepaald a.h.v. een GPS-toestel (bruikleen van afdeling Bos & Groen). Achteraf werden alle punten gedigitaliseerd in GIS (ARCVIEW 3.1) en werd een database in Access aangemaakt. In deze database worden alle gegevens van de fiche ingevoerd. De database bevat op 31/5/05 gegevens van 262 hoofd- en bijburchten en 20 vondsten/zichtwaarnemingen verspreid over heel Vlaams- en Waals-Brabant. Een kleine fractie van de 262 gegevens betreft een vossenburcht. Het terreinwerk gebeurde deels samen met thesisstudente Bieke Pasteels (Horteco Vilvoorde) en natuur- en boswachters. Er werd een terreinbezoek georganiseerd met Johan Vanhoore (WBE Oost-Pajottenland) en Tom Brichau (20/3/05). Alle bezochte burchten bleken geen sporen van dassen te vertonen. Soms werden echter sporen van vos aangetroffen.

In het najaar 2005 zal de rest van de gekende burchten (allen gelegen in Vlaams-Brabant) gecontroleerd worden. Tevens is het de bedoeling om de volgende maanden gegevens uit de regio Villers-la-Ville – Chastre – Mont-Saint-Guibert te zoeken. Hellin de Wavrin meldde dat in deze regio ('tussen Ottignies en Gembloux') dassen aanwezig zijn. Hij kende echter de personen niet meer die hem dat meedeelden. Er werden reeds een aantal natuurverenigingen aangeschreven (zie hierboven). Indien er concrete aanwijzingen zijn rond de aanwezigheid van dassen, zal in het najaar 2005 terreinwerk in deze regio verricht worden.

In najaar 2004 werden een aantal burchten gecheckt op bewoning samen met Tom Brichau (AMINAL- afd. Natuur), Koen Berwaerts, Roland de Schaetzen en Daniel Ryelandt (Groupe de travail Blaireaux – AVES) en werden een aantal nieuwe lokaties gescreend op mogelijke burchten. Roland de Schaetzen weet uit 'betrouwbare bron' dat er sinds 2 jaar dassen zouden aanwezig zijn in het Bois de la Houssière. Deze dieren zouden eventueel geïntroduceerd kunnen zijn (?). Op 7 april 2003 is er een zoekactie geweest naar sporen van das in dit bos door mensen van afdeling Natuur, IBW en RLD. Hierbij werden historische burchten gevonden, doch geen recente sporen van das. Zoals eerder door Muriel Vervaeke werd afgesproken, werd een spreadsheet aangemaakt met een overzicht van burchten in de regio Nivelles-Ittre. Deze spreadsheet bevat enerzijds een tabel met nummer van de burcht, toponiem, gemeente, UTM coördinaten en datum van controle. Er werd expliciet aandacht besteed aan het ontdubbelen van burchtnummers en uitzoeken van onduidelijke plaatsaanduidingen. Daarnaast bevat het bestand gedetailleerde topografische kaarten met punt-aanduiding van elke burcht. De gegevens zijn afkomstig van de Groupe de Travail Blaireaux (AVES, Roland de Schaetzen), Daniel-Etienne Ryelandt, Tom Brichau en Min Boddez. Het gaat om 56 burchten waarvan er een tiental bewoond zijn in 2004. De bedoeling is om deze spreadsheet te gebruiken telkens er een nieuwe controle van burchten plaatsvindt. Het bestand bevat geen gegevens van het IBW.

2.2.Losse meldingen das Vlaams- en Waals-Brabant

Er werd een overzicht gemaakt van verkeersslachtoffers en andere meldingen van das in de regio (data marterdatabank IBW, particuliere meldingen, informatie Daniel Reylandt en Boddez). Daarnaast werd een oproep verricht naar de WBE's (op de project-voorstelling in 11/2004) om historische en eventueel recente informatie door te geven.

Volgende meldingen werden verzameld:

- sporen, Forêt de Meerdael, 20/6/2004
- verkeersslachtoffer, Keerbergen, 4/4/2004
- verkeersslachtoffer, Rijmenam, 23/2/05 (ingezameld)
- verkeersslachtoffer, Ophain, 12/5/05 (enkel waarneming)
- verkeersslachtoffer, Neervelp, 1/6/04 (enkel waarneming)
- vondst, Aarschot, 20/3/05 (zie ook 1.9) (ingezameld)
- verkeersslachtoffer, Kerkom, 1/6/04 (enkel waarneming)
- zichtwaarneming, Bertem, 11/4/05
- zichtwaarneming, Cocrou, 1/10/04
- sporen, Rotselaar Heikant, 26/5/05

In verband met de zichtwaarneming van een das in Bertem werd een kaart met aanduiding van dassenburchten (4 in totaal) bezorgd aan de beheerwerkgroep van het Natuurpunt reservaat Koehede. Zo kunnen de lokale mensen (o.a. Frans Geenen en Geert Bleys) de toestand opvolgen.

Rond de vondst van een das in Aarschot (2005 en 2003) doen de geruchten als zouden de dieren van Wallonië (Ardennen) afkomstig zijn (pers. med. boswachters N. Mues en F. Bernar). Deze praktijken zouden ook gebeuren in Waals-Brabant (Bois de la Houssière, pers. med. houtvester J.-F. Plumier). Vermits de dieren van Aarschot bij het IBW bewaard worden, zal een genetische analyse (hopelijk) uitsluitsel geven. In verband met uitzettingen vermeldt de officiële Franse website van de Jack Russell Terier Club (<http://www.jackrussellofficiel.com/chasse/blaireau.asp>) het volgende:

« Repeupler les régions abandonnées

Le renard est répandu en quantité sur tout le territoire français. Ce qui n'est pas le cas pour le blaireau dont les populations sont très inégalement répandues. Inconnus dans certaines régions, ils pullulent dans d'autres. Leur transport après la prise, vers des régions déshéritées, n'est pas chose facile et doit se faire dans l'obscurité où ils sont calmes. »

3. Beheer en inrichting van de potentiële leefgebieden

Om prioritaire zones af te bakenen waarin beheersmaatregelen t.v.v. de das moeten genomen worden, wordt er een connectiviteitsanalyse gepland. Deze analyse houdt rekening met de bestaande en gekende oude dassenburchten en de verschillende landgebruiksklassen (bvb akker, weiland, bos, wegen). Via deze analyse worden de barrières voor de das duidelijk en zal blijken waar, bij een spontane herkolonisatie, de eerste dassen kunnen verwacht worden.

Verschillende terreinbezoeken naar verwezenlijkingen t.v.v. de das in Limburg (14/1/2005; 1/4/2005) leverde heel wat concrete ideeën omtrent aanbevelingen voor concrete habitatverbeteringen.

Het eindwerk van Bieke Pasteels zal naast een luik over de status van een aantal oude burchten, ook een reeks aanbevelingen bevatten naar beheer van dassenleefgebieden toe. Binnenkort worden een aantal aanbevelingen overgemaakt aan afdeling Bos & Groen omtrent beheer van de bosreservaten van Meerdaalwoud.

Er werd met Luc Janssens (cel Natuurtechnische Milieubouw) afgesproken om binnenkort rond te tafel te zitten in verband met verkeersmitigerende maatregelen. Via Katia Claus werd een rapport over het Ecoduct aan de Naamsesteenweg (Meerdaalwoud) aangevraagd.

Een aantal beheermaatregelen t.v.v. de das zullen uitgevoerd worden in het kader van andere lopende projecten van het Regionaal Landschap Dijleland vzw zoals hoogstamfruitbomen, holle wegen en beheerovereenkomsten met landbouwers. Rond dit laatste zal ook actief met de WBE's samengewerkt worden om deze af te sluiten (cfr. project in West-Vlaanderen).

In het kader van de opmaak van een Gemeentelijk Natuurontwikkelingsplan (GNOP) van Herent door IGO Leuven werden een aantal concrete aanbevelingen geformuleerd.

Studiebureau Belconsulting ontving in het kader van het project een advies aangaande het opstellen van een Milieu-Effect-Rapport voor de leemwinning van Huldenberg (t.h.v. Zavelstraat en Nijvelsebaan).

‘Uitvoering van het beschermingsplan voor de Das (*Meles meles*) in het zuidelijk deel van de provincie Vlaams-Brabant en het taalgrensgebied’

Tussentijds verslag – **juni '05 – mei '06** – Koen Berwaerts

---

Dit verslag rapporteert over de activiteiten van juni 2005 tot mei 2006.

1. Communicatie en sensibilisatie

1.1. Nieuwsbrief en mailinglijst dassenproject

Om op regelmatige tijdstippen geïnteresseerden te informeren omtrent het project wordt een periodieke nieuwsbrief uitgebracht. Op 27 juni 2005 verscheen het tweede nummer van de nieuwsbrief. Op 28 november 2005 verscheen het derde nummer naar aanleiding van de info-avond over de das. Op 5 april 2006 tenslotte verscheen het vierde nummer. Naar aanleiding van de zoektocht naar dassensporen in de regio Villers-la-Ville werd naar alle adressen een oproep gestuurd om deel te nemen aan deze zoekactie. Alle nieuwsbrieven werden tevens op de website van RLD vzw geplaatst.

Half mei 2006 bestaat de lijst van geïnteresseerden voor de nieuwsbrief uit 290 adressen. De meeste mensen ontvangen de brief per E-mail. Naar enkele personen wordt de nieuwsbrief per post verstuurd. De folder ‘Opnieuw dassen in Brabant’ werd regelmatig bijgewerkt en verdeeld tijdens voordrachten of informatie-aanvragen.

1.2. Voordrachten

Het project werd aan de hand van een powerpoint-voorstelling voorgesteld op verschillende bijeenkomsten: hazelmuisweekend (Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep en Natuurstudiegroep Dijleland, 30 september 2005, Oud-Heverlee), Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën vzw: voordracht voor werknemers (9 november 2005, Gaasbeek) en Regionaal Landschap Noord-Hageland: eveneens voordracht voor werknemers (20 februari 2006, Aarschot). Op 8 december 2005 vond te Leuven een info-avond over de das plaats. Er waren 110 aanwezigen en op het programma stonden voordrachten van Eddy Dupae (biologie van de das), Koen Berwaerts (uitvoering beschermingsplan das) en Ludo Fastré (samenwerking jagerij). Er werd beeldmateriaal vertoond van wijlen Leo Raymakers (bouwjacht rond 1930) en D.-E. Ryelandt (levenswijze van de das).

1.3. Samenwerking jagerij

Op 11 en 25 juni 2005 vonden in Haspengouw terreinbezoeken plaats met Vlaams-Brabantse jagers. Ludo Fastré, voorzitter van de Limburgse afdeling van de Hubertusvereniging Vlaanderen, was, samen met de lokale natuur- en boswachter, gids van dienst. In totaal waren er een 45-tal aanwezig.

Er werd een info-avond over VLM-beheerovereenkomsten met landbouwers georganiseerd voor de jagerij op 12 oktober 2005 in Heverlee. Hier waren 23 personen aanwezig. Bedrijfsplanner Hans Roosen gaf tijdens deze avond tekst en uitleg bij de verschillende pakketten beheerovereenkomsten, de projectverantwoordelijke lichtte kort het dassenproject toe en tenslotte gaven twee landbouwer-jagers uitleg over de praktijk.

Het dassenproject werd voorgesteld tijdens vergaderingen van verschillende WBE's (WBE Tussen Voer en Ijse, 8 september 2005, Loonbeek, 30 aanwezigen; WBE Bertembos, 24 maart 2006, Bertem, 14 aanwezigen; WBE Walshoutem, 28 april 2006, Walshoutem, 5 aanwezigen). Tijdens de vergadering van WBE Meerdaal (20 april 2006, Bierbeek, 20 aanwezigen) werd een stand van zaken meegedeeld. Coördinaten van aanwezige landbouwer-jagers werden doorgegeven aan de bedrijfsplanner van RLD vzw om in de toekomst te contacteren i.k.v. beheerovereenkomsten.

Er vond een terreinbezoek plaats in het jachtrevier van graaf de Liedekerke (27 september 2005) en Karel Lacquet (7 december 2005) (zie ook verder onder landschapsherstel). Op 5 december 2005 vond een overleg plaats met Luc Lissens en René Huybrechts (WBE Meerdaal) i.k.v. landschapsherstelmaatregelen aan de rand van Mollendaalbos.

Er werd een officiële vraag gesteld aan de WBE's Honsem, Meerdaal, Tussen Voer en Ijse en Bertembos om lid te worden van de Algemene Vergadering van RLD vzw. We ontvingen reeds een positieve reactie van WBE Honsem.

Verschillende dassenburchten in de bosreservaten van het Meerdaalwoud worden regelmatig bezocht door o.a. jagers. Dit werd gemeld aan René Huybrechts en Luc Lissens (voorzitter resp. secretaris WBE Meerdaal), Bart Meuleman (houtvester) en Wies Scheys (boswachter). Er zijn blijkbaar geen duidelijke afspraken inzake de toegankelijkheid van deze bossen (die verpacht zijn aan de jacht) tussen de jagers en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) voor de periode buiten het jachtseizoen. Reden van het controleren van burchten is blijkbaar de verplichting van het doorgeven van het aantal bezette vossenburchten door de WBE's voor de neerlegging van de voorjaarsstellingen. Er werd afgesproken dat het aantal door vos bezette dassenburchten door de sectorverantwoordelijke zal doorgegeven worden aan de WBE (zie ook 2.1).

N.a.v. van de vondst van verscheidene stroppen in Bertembos (februari 2006) werd contact opgenomen met boswachter W. De Becker en beëdigd jachtwachter B. Huenaerts.

1.4 Samenwerking landbouw

Via de landbouwbedrijfsplanner (Hans Roosen) worden landbouwers gevraagd om op vrijwillige basis beheerovereenkomsten af te sluiten met de VLM. In 2005 werden zo in het werkingsgebied van RLD vzw 18 km perceelsrand langs holle weg aangelegd, 3 km langs waterlopen en 3 km langs wegbermen/houtkant/bos (gemiddeld 10m breed). In het kader van erosiebestrijding werd 40 km grasbufferstroken en 9 km grasgangen aangelegd (gemiddeld 10m breed). Waar mogelijk wordt de nadruk gelegd op prioritaire gebieden voor de das zoals vermeld in het beschermingsplan (Econnection 1996). Alhoewel niet bedoeld als gerichte maatregel voor de das, zorgen deze beheerovereenkomsten voor een verhoging van de oppervlakte foerageergebied en een bescherming van het (potentieel) woongebied.

Om aanplant en herstel van hoogstamboomgaarden in prioritaire dassengebieden extra te bevorderen, werd in het voorjaar 2006 gestart met het actief zoeken naar geïnteresseerde landbouwers (zie verder onder punt 3).

1.5 Samenwerking bosbouwsector

De Bosgroep Dijleland-Geteland (Jeroen Franssens) werd op de hoogte gebracht van het advies dat werd opgesteld m.b.t. beheermaatregelen voor het Meerdaalwoud.

Er wordt op korte termijn een overleg met de Bosgroep gepland waarop bekeken zal worden hoe er op het terrein dasvriendelijke maatregelen kunnen genomen worden.

1.6. Samenwerking natuurbeschermers

Het voorbije jaar werd intensief contact opgenomen met een hele reeks al dan niet georganiseerde natuurbeschermers.

1.6.1. Groupe de Travail Blaireaux (AVES)

Deze werkgroep is voornamelijk actief in de regio Nivelles – Ittre. Contactpersoon is Roland de Schaetzen. Er werd met hem gebeld en gemaild i.v.m. inventarisaties in Waals-Brabant.

De databank met verspreidingsgegevens werd verder op punt gesteld en aangevuld met nieuwe gegevens (zie verder).

Tijdens het academiejaar 2006-2007 zal een studente van UCL (Louvain-la-Neuve) een thesis maken over de dassenpopulatie in Nivelles-Ittre (inventarisatie, schatting populatie-grootte, beschermingsmaatregelen, ...). Het RLD zal voor de nodige ondersteuning zorgen.

Op 10 maart 2006 vond een inventarisatie plaats i.s.m. de GT in de regio Nivelles-Ittre (zie verder).

1.6.2. Dassenwerkgroep (LIKONA)

Contacten werden onderhouden met Thomas Scheppers (voorzitter van de werkgroep, doctoraatsstudent U.K.), Jan Stevens (hoofd Groene Huis Limburg), Eddy Dupae (VLM Hasselt) en Roger Nijssen (lid werkgroep). Thomas is tevens lid van de Dijleland

Dassenwerkgroep. Het studiegebied van T. Scheppers (dassenpopulaties in Luxemburg) werd bezocht op 1 en 2 september 2005.

Tijdens de bijeenkomsten van de LIKONA Dassenwerkgroep werd telkens een stand van zaken gegeven (29 november 2005; 23 februari 2006, Tongeren). Er werd samengewerkt i.k.v. meldingen van kadavers en de inrichting van dassenburchten (bvb Mollendaalbos).

1.6.3. Natuurpunt (Natuurstudiegroep Dijleland, Zoogdierenwerkgroep en lokale afdelingen)

Meldingen van kadavers/verkeersslachtoffers werden bekend gemaakt via een aantal Natuurstudie E-maillijsten (Yahogroups Dijleland, Velpe-Mene-Gete en Hageland). Hier werd telkens ook opgeroepen om zo veel mogelijk verspreidingsgegevens door te geven.

Op 1 oktober 2005 werd te Oud-Heverlee een uiteenzetting gegeven over het project tijdens het hazelmuisweekend dat georganiseerd werd door de Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt i.s.m. Natuurstudiegroep Dijleland.

De Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt plaatste op vraag van RLD vzw informatie over het dassenproject op haar website.

Er was regelmatig contact met leden uit verschillende Natuurpunt-afdelingen (die meestal ook in de Dijleland Dassenwerkgroep zetelen).

1.6.4. Overige Waals-Brabantse verenigingen

Er werd contact opgenomen met C. Perscy (Reserves Naturelles Brabant Wallon), Jean-Marie Tricot (Contrat Rivière Dyle et affluents), Delphine Vromann (ex-werknemer Contrat Rivière Dyle et affluents) en Jean-Paul Jacob (AVES). In het tijdschrift en op de website van Natagora verscheen een kort artikel over het dassenproject.

1.6.5. Individuele initiatieven

Naast een aantal verenigingen werden ook contacten gelegd met mensen die op individuele basis actief zijn rond dassen.

Min Boddez (Oud-Heverlee) werd verscheidene malen gecontacteerd.

Guido Catthoor (Ramillies) leverde eveneens enkele verspreidingsgegevens aan. Hij is tevens leerkracht aan het Sint-Albertuscollege-Haasrode en momenteel wordt bekeken of daar een hoogstamboomgaard kan aangelegd worden.

Verskillende leden van de Dassenwerkgroep Dijleland (o.a. Frans Geenen en Geert Bleys) werden meermaals gecontacteerd.

Dirk Criel (Econnection) werd gecontacteerd i.v.m. brongegevens van het rapport uit 1996.

Daarnaast werd er contact opgenomen met Willy Troukens (in jaren '70 actief rond verspreidingsonderzoek naar dassen), Lucien Van Laer (lid van WBE Bertembos), P. Vanmeerbeeck en J.-M. Meesen (waarnemingen kadavers in Andenne), J. Vandervelden (dierenasiel La Hulpe), dierenasiel in Bousval en tenslotte X. Lambin (Bousval)

1.7 Samenwerking overheden

Een gedeelte van het terreinwerk werd uitgevoerd i.s.m. verschillende natuur- en boswachters (ANB Vlaams-Brabant en Limburg). Verder werd er contact opgenomen met Jo Hendriks, Tom Brichau, Jean-Pierre Otten, Peter Raymaekers en Dominique De Heyn (ex-afdeling Natuur). Het dassenproject wordt trouwens vermeld op www.sortenbeleid.be. Voor de ex-afdeling Bos & Groen betreft het Bart Meuleman, Brigitte De Wever, François Bernar, Norbert Mues, Hugo Nackaerts, Chris Van den Bempt, Wies Scheys, Dries Gorissen, Tomas Bogataj en Urbain Merken. Medewerkers van het INBO werden eveneens gecontacteerd (Koen Van Den Berge: marternetwerk, meldingen das, etc.; Olivier Dochy: akkervogelproject). Op 14 september 2005 werd een bezoek gebracht aan Jan Wouters, Tim Adriaens en Johan Peymen te Brussel i.k.v. een connectiviteitsanalyse. Olivier Beck en Machteld Gryseels van het Brussels Instituut voor Milieubeheer werden eveneens gecontacteerd.

Aan Waalse zijde werden eveneens contacten gelegd: Faune et Biotopes asbl (Tanguy de Tillesse, Manuel de Tillesse, Vincent Guissard en Eddy Montignies) gaat beheerovereenkomsten aan i.o.v. de Waalse overheid. Het Centre de Recherche de la Nature, des Forêts et du Bois (CRNFB) te Gembloux is de Waalse tegenhanger van het INBO (contacten met Marc Dufrêne en Benoît Manet). I.k.v. de vondst van een kadaver waren er contacten met de gemeente Lasne (Marie Sengier en Joël Hautfenne). Tenslotte werd er regelmatig contact opgenomen met medewerkers van de Division Nature et Forêts: enquête naar alle boswachters van cantonnement Nivelles (weinig respons, zelfs na telefonisch contact); bezoek aan regio Ittre-Nivelles met boswachters Malardon en Fayt (5 oktober 2005); lijst dassenburchten ter controle aan Fayt bezorgd (najaar 2005, nog steeds niet teruggehad); lijst boswachters cantonnement Namur opgevraagd en gekregen (zie ook verder).

1.8 Samenwerking met universiteiten

Bernard Bauduin en Paul-Pierre Pastoret (Université de Liège) werden gecontacteerd i.k.v. mogelijke verspreidingsgegevens over das. Er werd een seminarie over het dassenproject georganiseerd (UCL, Louvain-la-Neuve, 30 september 2005). Frank Tuytens (CLO, Merelbeke) werd gecontacteerd op 28 september 2005 om informatie te verkrijgen over dispersie-gedrag. Olivier Honnay (KUL) werd gecontacteerd i.k.v. bosrandenbeheer in Meerdaalwoud. Tenslotte werden contacten gelegd met Roland Libois en medewerkers (ULg): zij voeren in opdracht van het Waals gewest inventarisaties uit i.k.v. opmaak van een nieuwe zoogdierenatlas. Zij waren tevens aanwezig tijdens de speurtocht in Villers-la-Ville.

1.9 Samenwerking met andere Regionale Landschappen

In de Landschapskrant (LK, editie april 2006) van Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën vzw en Regionaal Landschap Noord-Hageland vzw werd een oproep gelanceerd om dassenwaarnemingen/-burchten door te geven (zie verder bij 2.2). In het kader van de aanwezigheid van een mogelijk bezette dassenburcht in West-Brabant werden contacten gelegd

met RLZZZ. Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen werd gecontacteerd i.v.m. hun akkervogelproject waarin o.a. wordt samengewerkt met jagerij. I.k.v. het EFRO-project “Doelstelling II –project” adopteren gemeenten Limburgse soorten. De RL’s voeren deze opdracht uit. De gemeente Hoeselt zal hoogstwaarschijnlijk de das adopteren (med. Inge Nevelsteen, RL Haspengouw en Voeren).

1.10. Pers

In Le Soir (31 augustus 2005) verscheen er een uitgebreid artikel over het dassenproject (en tevens over de GT Blaireaux). Naar aanleiding van de vondst van een das in Sint-Joris-Winge verscheen een artikel in het Nieuwsblad (26 april 2006) en het Laatste Nieuws (28 april 2006).

1.11. Literatuurstudie

Wetenschappelijke en vulgariserende literatuur omtrent de das, mobiliteit van zoogdieren en effecten van landbouw op fauna werden opgezocht en gelezen.

2. Inventarisatie

2.1. Inventarisatie dassenburchten

Op 26 oktober 2005 werd de Dassenwerkgroep Dijleland opgericht. Leden van de werkgroep komen uit Natuurpunt-afdelingen, Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud, Agentschap voor Natuur en Bos (ex-afdeling Natuur en Bos & Groen), WBE’s en de LIKONA Dassenwerkgroep. Daarnaast zetelen ook enkele onafhankelijken in de werkgroep. De werkgroep heeft als doel om 1) de dassenburchten te monitoren via een systeem van sectorverantwoordelijken en 2) als overlegplatform te fungeren inzake landschapsherstelmaatregelen. Op zaterdag 28 januari 2006 organiseerde RLD vzw een terreinbezoek aan Haspengouw met de Dassenwerkgroep Dijleland o.l.v. Roger Nijssen (LIKONA Dassenwerkgroep). Er waren 19 aanwezigen. Om de communicatie naar en tussen de leden van de werkgroep te vergemakkelijken werd op 22 februari 2006 een Yahoogroup opgericht (één centraal E-mailadres en een website). Op deze website kunnen de leden berichten nalezen en alle dassennieuwsbrieven, krantenknipsels, bestanden met herkenning dassensporen, verslagen van vergaderingen, foto’s van gevonden kadavers, links naar websites met informatie over de das, herstelmaatregelen en verenigingen/overheden terugvinden. Van de 30 leden met internet-verbinding zijn er 27 ingeschreven.

Alle sectorverantwoordelijken ontvingen op 24 januari 2006 kaarten met aanduiding van de burchtlocaties, beschrijving van de locaties, indeling van de sectoren en een invulformulier. De controle van een aantal dassenburchten gebeurde met de sectorverantwoordelijke en de projectverantwoordelijke samen (Maria Render (28 april 2006), Kelle Moreau (28 april 2006), Maarten Hens (21 april 2006) en Leonard Van Roy (17 februari 2006)).

Om de herkenning van dassensporen te vergemakkelijken werd een foto-bestand (PDF) voor alle leden van de werkgroep uitgewerkt. N.a.v. een reeks onzekere dassenwaarnemingen werd tevens een foto-bestand (PDF) gemaakt om de herkenning van een reeks marterachtigen te vergemakkelijken.

Op de natuurstudie-Yahoogroup van West-Brabant werd een oproep gelanceerd om dassenwaarnemingen door te sturen (24 november 2005).

Om een beter beeld te krijgen van de verspreiding van de das in Waals-Brabant (en aangrenzende gebieden) werden volgende acties ondernomen:

- Enquête boswachters DNF: slechts enkele reacties ontvangen;
- Enquête jagers WBE Waals-Brabant: niet kunnen uitvoeren wegens niet meewerken van secretaris G. Schnock;
- Inventarisatie op 10 maart 2006 in regio Nivelles-Ittre (8 deelnemers: ANB, INBO, RLD en GT Blaireaux): 1 bezette burcht gevonden in Bois de la Houssière; vondst illegale stroppen werd gemeld aan boswachter C. Fayt;
- Jachtwachter Panier (Villers-la-Ville) gebeld: dassen tot ± 1950 aanwezig in regio;
- Inventarisatie-dag in Villers-la-Ville op zaterdag 18 maart 06; 27 deelnemers; 11 bosgebieden doorzocht; mooie dassengebieden; echter geen bezette dassenburchten gevonden. Aan Geert Bleys en Frans Geenen werd kaartmateriaal van regio Villers-la-Ville bezorgd om niet-bezochte bossen af te werken;
- De vallei van de Orneau (ten Z van Gembloux) werd bezocht op 23 september 2005 samen met C. Rousseau: geen dassensporen gevonden;
- Dirk Criel heeft artikel over zeer oude dassenwaarnemingen + gegevens controle dassenburchten Nivelles-Ittre (periode 1993-1994) doorgestuurd: deze werden in databank verwerkt;
- Ten zuiden van Nijvel zou ook een bezette dassenburcht liggen (mededeling boswachter Ph. François, DNF). Wordt verder uitgeklaard tijdens thesiswerk UCL;
- Er werd afgesproken met Koen Van Den Berge (INBO) om gegevens op te snorren en zo de databank te kunnen vervolledigen (o.a. i.k.v. licentiaatsthesis UCL);
- Marc Dufrière (CRNFB, Gembloux) heeft aan inventariseerders van Natura2000-terreinen gevraagd om waarnemingen van dassen of -burchten door te geven. Geen reacties ontvangen;
- Acht boswachters van cantonnement Namur (DNF) werden opgebeld met vraag naar gegevens over bezette dassenburchten ten N van Maas en Samber (15-16 maart 2006). Er zijn in dit gebied minstens twee bezette burchten. Inventarisatie door Roland Libois en medewerkers zal wellicht meer klaarheid scheppen;
- Er wordt op korte termijn een inzamelpunt voor dassenkadavers opgericht in de regio Nivelles-Ittre (i.s.m. INBO, Roland Libois, CRNFB, DNF en GT Blaireaux).

De databank, die gebaseerd is op die van de LIKONA Dassenwerkgroep, omvat volgende gegevens uit Vlaams- en Waals-Brabant:

- algemene informatie over elke burcht (locatie, bron, algemene info, das/vos, ...);
- informatie over elke burchtcontrole (naam medewerker(s), datum, status, ...);
- lijst van alle medewerkers (naam, coördinaten);
- beheermaatregelen voor elke burcht;
- informatie van elk bekend verkeersslachtoffer.

Op dit ogenblik bevat de databank informatie van 335 burchten (<10% daarvan zijn vossenburchten).

2.2.Losse meldingen das Vlaams- en Waals-Brabant

De projectverantwoordelijke zal op korte termijn de politiediensten van Vlaams-Brabant een opsporingsbericht bezorgen om kadavers van dassen door te geven.

De oproep in Landschapskrant van RLZZZ heeft tot nu toe geen reacties opgeleverd.

Uit de meldingen die hieronder worden opgelijst kan worden afgeleid dat er dassen in de streek (maar voornamelijk in het Hageland) rondlopen en dat er zeer sporadisch en voor een korte tijd burchten worden bezet. Hoogstwaarschijnlijk gaat het steeds om zwervers. In de regio Aarschot zouden echter dassen zijn uitgezet door een jager. Deze individuen zouden als kadavers in die regio zijn teruggevonden op 28 februari 2003 en 20 maart 2005 (pers. med. boswachters N. Mues en F. Bernar). De projectverantwoordelijke heeft aan deze boswachters gevraagd of zij kunnen nagaan of uitzetting van dassen nog steeds gebeurt.

ZEKERE MELDINGEN:

- Lubbeek (maart 2005), dood exemplaar (Sven Goethals, 99% zeker), niet ingezameld, kadaver verdwenen;
- Mechelen (8 augustus 2005), dood exemplaar op N16 halverwege ring en E19 (Wout Willems, 100% zeker), ingezameld;
- Meerdaalwoud (20 september 2005), dood exemplaar Naamsestwg econduct (Guido Catthoor, 100% zeker), ingezameld en geautopseerd;
- Sint-Joris-Winge (31 maart 2006), dood exemplaar (fam. Fannes, 99% zeker); werd opgeraapt in Tongeren en in Sint-Joris-Winge als 'educatief materiaal' gedeponneerd, dag later was kadaver verdwenen; precieze herkomst werd bepaald i.s.m. LIKONA Dassenwerkgroep (n.a.v. oproep in LK van RLNH);
- Holsbeek (14 april 2006), dood exemplaar, E314 afrit Holsbeek (Jef Engels, 100% zeker), ingezameld; speurtocht op 20 april 2006 in Brembos en Chartreuzenbos heeft niets opgeleverd; contact met taxidermist en milieu-ambtenaar: idem;
- Walshoutem (18 april 2006), dood exemplaar (verkeersslachtoffer), E40 oprit Walshoutem, ingezameld; speurtocht op 21 april 2006 in Walshoutem en omstreken leverde niets op;

- E411 Brussel – Namen t.h.v. Eghezée (1 mei 2006), dood exemplaar (Tom Maes, 99% zeker). Projectverantwoordelijke contacteerde Guido Catthoor maar die heeft niets meer gevonden. Waarneming werd doorgegeven aan medewerkster van Roland Libois (Ulg). Zij zamelen blijkbaar ook kadavers in.

ONZEKERE MELDINGEN:

- Meerdaalwoud (november 2004), levend exemplaar (Benny L’Homme, 80% zeker);
- Roux-Miroir (15 september 2005), dood exemplaar (Marc Herckens, 50% zeker);
- Bekkevoort (2004), meermaals levend exemplaar, oude dassenburcht zou bezet geweest zijn (rattenvanger E. Nagels); terreinbezoek met Jaak Geebelen op 22 september 2005: enkel oudere sporen waargenomen;
- Bois d’En Haut en L’Ecluse (oktober 2005), mogelijk dassen aanwezig volgens jagers (Lieven De Schamphelaere);
- Sint-Genesius-Rode (september 2005), sporen van bezette burcht (Michel Fautsch); controle door Tom Brichau: geen sporen gevonden;
- Steenhoudtbos en Hallerbos (2006), mogelijk bezette burchten (Joachim De Maeseneer), boswachter J.-P. Lanis kon aanwezigheid van das in Hallerbos niet bevestigen; jachtwachter bevestigt daarentegen wel bericht van Steenhoudtbos; Tom Brichau, Koen Van Den Berge en de projectverantwoordelijke trachten toestemming te krijgen voor een verificatie (in deze context is daarvoor reeds contact gelegd met de boswachter, RLZZZ en lokale jagers);
- Bierbeek (17 oktober 2005), vermoedelijk wasbeer (Herwig Blockx);
- Landen (3 december 2005), vermoedelijk wasbeerhond op E40 (Thomas Ceulemans);
- Blanden (7 februari 2006), mogelijke waarneming kadaver in Mollendaalbos (Viviane Cleremans), terreinbezoek op 20 februari met boswachter Wies Scheys leverde de vondst van een kadaver op maar dit was zeker niet van das (niet zeker of het om dit kadaver ging);
- Butselbos (15 februari 2006), levend dier ’s nachts waargenomen langs weg Butselbos in Lubbeek (Eddy Roelants, 90% zeker), terreinbezoek op 17 februari leverde niets op;
- Schoolstraat Rotselaar (10 april 2006), levend dier in tuin waargenomen (Jan Vanborren, 80% zeker); zoektocht op 3 mei 2006 (incl. deel van Heikantberg in Rotselaar): geen sporen gevonden; Kelle Moreau, René Meeuwis en Raf Leysen erover aangesproken: geen meldingen uit deze regio binnengekregen;
- Schaffen (1994-1996), gedurende enkele maanden burcht bezet en dier overdag waargenomen, op grens met militair vliegveld (Leon Ronsse, 80% zeker), terreinbezoek op 29 april 2006: 2 pijpen met vrij grote oude storthoop gevonden (n.a.v. oproep in LK van RLNH); Daniël Jannes (militaire overheid) gecontacteerd: wist niks af van deze burcht;

- Meistraat Pellenberg (jaar?), melding op 21 april 2006: moeilijk na te trekken wegens ontbreken coördinaten van de melder; n.a.v. oproep in LK van RLNH;
- Wingevallei Kortrijk-Dutsel (mei 2005), waarneming levend exemplaar bij schemering (Wim Van Huyck, 75% zeker);
- Oude dassenburcht in Lubbeek (Patrick Vandevelde, melding op 30 april 2006);
- Oude dassenburcht in Dassenaarde, Molenstede (Leo Van Diest, melding op 20 april 2006). Locatie was reeds bekend.

MELDING (na controle bleek het niet om das te gaan):

- Bierbeek (31 oktober 2005), activiteit op oude dassenburcht (Rik Convents), terreinbezoek leverde enkel sporen van konijn op (Driejarenbos – Perrebos);
- Tervuren (15 februari 2006), waarneming twee dassen en hol in tuin (fam. Gaelens-Mertens); terreinbezoek op 20 februari met natuurwachter Peter Raymaekers leverde niets op (hol zeker niet van das);
- Op 18 maart 2006 zou er een das in een schouw van een huis aan de Kortrijksestraat in Kessel-lo door de brandweer bevrijd zijn. Het dier werd in het provinciaal domein van Kessel-lo losgelaten. Meerdere contacten met de brandweer en buurtbewoners leverde slechts 1 slechte foto en een reeks onduidelijke beschrijvingen van het dier op. Het gaat alleszins niet om een das (alhoewel brandweer in begin 100% zeker was). Het blijft onduidelijk welk dier het dan wel was. De coördinaten van RLD en Natuurhulpcentrum Opglabbeek werden aan de brandweer bezorgd, alsook een fotobestand van marterachtigen (PDF);
- Kortrijk-Dutsel (9 mei 2006), levend exemplaar met lange staart overdag waargenomen in de Blauwmolenstraat (Vic Vanuffel) (n.a.v. oproep in LK van RLNH);
- Houwaart (1 mei 2006), activiteit op burcht aan Roeselberg (fam. Sas), terreinbezoek op 3 mei 2006 leverde enkel sporen van konijn en vos op (n.a.v. oproep in LK van RLNH).

3. Beheer en inrichting van de potentiële leefgebieden

ALGEMEEN:

Er werd een informatie-avond georganiseerd over beheerovereenkomsten met landbouwers (VLM) voor de jagerij op 12 oktober 2005. Er waren 23 aanwezig.

De Dassenwerkgroep Dijleland werd in het najaar van 2005 opgericht: één van de doelstellingen is het creëren van een overlegplatform over landschapsherstelmaatregelen.

De projectverantwoordelijke nam deel aan een info-dag over beheerovereenkomsten in Wallonië (27 oktober 2005, Eghezée), een info-dag “Bloemrijke akkerranden” georganiseerd door Regionaal Landschap Haspengouw en Voerstreek vzw (8 juli 2005, Sint-Truiden) en het colloquium “Ontsnippering in Nationaal Park Hoge Kempen” op 21 maart 2006 in Genk.

Er is een technisch document in opmaak betreffende “Gesubsidieerde landschapsherstelmaatregelen in landbouwgebied”. Er waren contacten met Olivier Dochy en de VLM i.v.m. opmaak van een nieuwe reeks beheerovereenkomsten i.k.v. nieuw PDPO 2007-2011.

GEBIEDSGERICHT:

In het kader van het RLD-project ‘herstel en aanplant van streekeigen hoogstamboomgaarden’ werden er tijdens het plantseizoen 2005-2006 3 hoogstamboomgaarden (totaal: 53 bomen) aangelegd in prioritaire dassengebieden. Daarnaast werd actief op zoek gegaan naar extra eigenaars (vnl. landbouwers) die interesse hebben om een boomgaard te laten herstellen of aan te planten in prioritaire regio’s voor de das. Deze regio’s worden vermeld in het beschermingsplan Econnection (1996). Momenteel hebben 10 eigenaars interesse, 5 helemaal geen, 2 waren momenteel niet geïnteresseerd maar ev. later wel en 12 anderen vroegen bedenktijd of moeten nog gecontacteerd worden. De coördinaten van de geïnteresseerden worden doorgegeven aan collega Els Van Hoeck die de procedure start. Uitvoering zal ten vroegste voor oktober 2006 zijn (o.a. afhankelijk van beschikbare budget). Bij ANB werd gepolst naar interesse voor aanplant hoogstamboomgaard aan de noordrand van Meerdaalbos (nabij boswachterij De Vlakte). Het terreinbezoek is op korte termijn voorzien.

De contacten met de jagerij beginnen stilletjes aan zijn vruchten af te werpen alhoewel er nog een lange weg te gaan is. Dit is eveneens het geval voor de realisaties op terrein.

A. REGIO Meerdaal:

- Er werden beheerovereenkomsten afgesloten met landbouwers die percelen gebruiken langs Mollendaalbos (i.s.m. bedrijfsplanner RLD en WBE Meerdaal). WBE Meerdaal zal deze landbouwers financieel ondersteunen om extra beheermaatregelen te nemen t.v.v. bepaalde wildsoorten (bvb later maaien van perceelsranden t.v.v. patrijs);
- Project landschapsherstel in taalgrensgebied langs zuidrand Mollendaalbos werd opgestart i.s.m. Faune et Biotopes asbl, WBE Meerdaal, Action Environnement Beauvechain en ANB. Op 10 november 2005 was er een terreinbezoek met E. Montignies en bedrijfsplanner Hans Roosen. Op 23 november 2005 en 31 januari 2006 was er een overleg met boswachter C. Van den Bempt en houtvester B. Meuleman i.v.m. bos(randen)beheer, monitoring fauna over ecoduct, aanleg rasters en tunnels Naamsesteenweg, beschadiging dassenburcht Mommedel door kapping, jacht en recreatie. Op 28 juli 2005 werd een advies aan Bart Meuleman bezorgd i.k.v. beheermaatregelen Meerdaalwoud-Heverleebos i.f.v. das;
- Er werd een kaart met prioritaire dassengebieden langs de rand van Meerdaalbos (Nethen, Archennes) doorgegeven aan E. Montignies (Faune & Biotopes) om in deze gebieden beheerovereenkomsten af te sluiten.

B. REGIO Honsem:

- Op 24 augustus 2005 werd een advies rond de ruilverkaveling Willebringen bezorgd aan de VLM. Voorafgaand werd er overlegd met P. De Keyser en M. Boyen (VLM) en R. Guelinckx (Natuurpunt – INBO). Advies werd eveneens aan studiebureau Soresma bezorgd: zij maakt momenteel het MER op van deze RVK (9 februari 2006);
- De wildbeheerseenheid Honsem lanceerde in het najaar van 2005 het project “Dassen helpen patrijzen”. Met dit meerjarenplan wil de WBE d.m.v. landschapsherstel en met de das als vlaggenschip kansen geven aan soorten als patrijs en haas. Met een aantal landbouwers werd reeds een beheerovereenkomst afgesloten. Het gaat voornamelijk om relatief kleine perceeltjes die economisch niet rendabel bleken. De WBE werd waar mogelijk door de projectverantwoordelijke begeleid in het afsluiten van beheerovereenkomsten met landbouwers. De WBE gebruikt, naast de projectsubsidies, eigen financiële middelen om deze overeenkomsten en inrichting van percelen te bekostigen. Op 19 maart 2006 werd een terreinbezoek georganiseerd met jagers van de WBE en mensen van Natuurpunt i.v.m. inrichting van wildakkers en akkerreservaten: ervaringen werden uitgewisseld. De WBE Honsem publiceerde een artikel over dit project (Vlaamse Jager, december 2005) waarin eveneens verwezen werd naar het dassenproject.

C. REGIO Weeberg – Tersaart – Raffelberg (Huldenberg – Bertem):

- RLD vzw (landschapsanimateur, bedrijfsplanner en projectverantwoordelijke das) plantte verschillende houtkanten aan in het jachtrevier van de Liedekerke. Het gaat in totaal om 900 m streekeigen soorten. Bijkomende maatregelen zullen op middellange termijn gerealiseerd worden;
- Er werd advies verleend voor de inrichting van een perceel in het revier van K. Lacquet (Loonbeek). Informatie werd hiervoor ingewonnen bij Maarten Hens (akkervogels) en Jim Casaer (ree);
- Op vraag van RLD vzw organiseerde WBE Tussen Voer en Ijse een enquête i.k.v. wildakkers (aantal, oppervlakte, huidig beheer, evaluatie, ...). Blijkbaar beschikken veel jagers over wildakkers; de inrichting ervan is vaak echter niet optimaal. De beschikbaarheid van deze akkers vormt een ideale mogelijkheid om (op middellange termijn?) maatregelen uit te werken i.k.v. dassenproject (maar eerder voor soorten als geelgors, grauwe gors en veldleeuwerik);
- RLD vzw gaf (via ANB Vlaams-Brabant) advies n.a.v. BPA 65 Plateau Overijse.

D. REGIO Wallonië:

- Er werd contact opgenomen met Laurent Wargé (Ministère de l'Équipement et des Transports, Direction de l'Intégration Paysagère et du Patrimoine, Cellule

Environnement) i.v.m. mogelijke ontsnipperingsprojecten in Wallonië. Overleg wordt op korte termijn gepland.

‘Uitvoering van het beschermingsplan voor de Das (*Meles meles*) in het zuidelijk deel van de provincie Vlaams-Brabant en het taalgrensgebied’

Tussentijds verslag – juni '06 – oktober '06 – Koen Berwaerts

---

Dit verslag rapporteert over de activiteiten van juni 2006 t.e.m. 17 oktober 2006.

1. Communicatie en sensibilisatie

1.1. Nieuwsbrief en mailinglijst dassenproject

Om op regelmatige tijdstippen geïnteresseerden te informeren omtrent het project wordt een periodieke nieuwsbrief uitgebracht. Half oktober 2006 bestaat de lijst van geïnteresseerden voor de nieuwsbrief uit 304 adressen. Bedoeling is om nog minstens één nieuwsbrief te laten verschijnen voor het einde van het project.

De folder ‘Opnieuw dassen in Brabant’ werd regelmatig bijgewerkt en verdeeld tijdens voordrachten of informatie-aanvragen. Gezien de grote voorraad van deze folder (ongeveer 2700 stuks) zal i.s.m. het Agentschap voor Natuur en Bos een mailing georganiseerd worden naar bibliotheken, educatieve centra, gemeenten, provincie, etc.

1.2. Voordrachten

Het project werd voorgesteld tijdens een wandeling voor het grote publiek naar het ecoduct van het Meerdaalwoud (21 juni 2006; organisatie: Agentschap voor Natuur en Bos; 60 aanwezigen). Voor het bestuur van de bosgroep Dijle-Geteland werd het project eveneens toegelicht d.m.v. een excursie in Neerijse/Leefdaal (2 oktober 2006, 10 aanwezigen).

1.3. Samenwerking jagerij

Momenteel is één WBE lid van de Algemene Vergadering van RLD vzw, m.n. Tussen Vaart en Molenbeek. Aan vier andere WBE's (Meerdaal, Honsem, Bertembos en Tussen Voer en Ijse) waarvan het werkingsgebied geheel of gedeeltelijk in dat van RLD vzw ligt, werd gevraagd om lid te worden van de AV. We kregen vier positieve reacties. De administratieve procedure voor het lidmaatschap werd opgestart.

Aan de WBE Tussen Voer en Ijse en WBE Meerdaal werd gevraagd om bij hun leden een enquête te houden i.v.m. wildakkers (type wildakker, grootte, eigendom/huur,...). Van vijf jagers werd een ingevulde enquête ontvangen. Deze mensen zullen gecontacteerd worden om voorstellen te doen rond (betere) inrichting van deze wildakkers i.f.v. akkervogels.

Op vraag van RLD vzw gaf WBE Tussen Voer en Ijse topografische kaarten met aanduiding van de verschillende jachten met de coördinaten van de respectieve jachtrechthouders. De kaarten worden kortelings gedigitaliseerd. Deze gegevens maken het makkelijker om persoonlijke contacten te leggen met individuele jagers (o.a. i.k.v. de enquête 'wildakkers').

Jager Karel Lacquet werd gecontacteerd i.v.m. het beheer van een akkerperceel, het erosieprobleem in zijn bos, en de aanplant van een houtkant op zijn perceel.

Een vraag van WBE Honsem i.v.m. faunabraak werd beantwoord.

Thomas Ceulemans, werkzaam bij Hubertusvereniging Vlaanderen, maakt een doctoraatsstudie over hazen (KULeuven). Een overleg vond plaats i.k.v. landschapsherstelmaatregelen in zijn studiegebieden.

1.4 Samenwerking landbouw

Via de landbouwbedrijfsplanner (Hans Roosen) worden landbouwers gevraagd om op vrijwillige basis beheerovereenkomsten af te sluiten met de VLM. Tijdens de maanden juli en augustus (2006) werden verschillende terreinbezoeken in prioritaire dassengebieden afgelegd om potentiële locaties voor beheerovereenkomsten (perceelsranden langs bossen, holle wegen en houtkanten, grasbufferstroken, ...) op te sporen. Alle locaties werden gedigitaliseerd in een GIS-omgeving. Deze locaties worden met de bedrijfsplanner verder bekeken. Voor aanleg van houtkanten in relictzone of ankerplaats wordt eveneens met de landschaps animator (Herman Diels/Moïra Heyn) overlegd.

Recent afgesloten beheerovereenkomsten in de buurt van Meerdaalwoud werden gecommuniceerd aan de houtvester en boswachters van houtvesterij Leuven.

Om aanplant en herstel van hoogstamboomgaarden in prioritaire dassengebieden extra te bevorderen, werd in het voorjaar van 2006 gestart met het actief zoeken naar geïnteresseerde landbouwers (zie verder onder punt 3).

Om te weten te komen of er in de prioritaire dassengebieden net over de taalgrens inspanningen gebeuren in termen van beheerovereenkomsten (= mesures agri-environnementales), werd er een GIS-bestand gevraagd aan Faune & Biotopes (Eddy Montignies). Faune et Biotopes is een vzw die voor de Waalse overheid beheerovereenkomsten afsluit met landbouwers m.m.v. jagers. Tot nu toe werd er nog geen reactie verkregen.

1.5 Samenwerking bosbouwsector

Er werd overlegd met de ambtenaar privé-bos van het Agentschap voor Natuur en Bos in Leuven (Bart Van der Aa). De meest efficiënte manier om iets te kunnen verwezenlijken is samenwerking met de grote(re) boseigenaars. De coördinaten en ligging van percelen van deze eigenaars in prioritaire dassengebieden zullen worden doorgegeven aan RLD vzw. In heel Vlaams-Brabant is er geen enkele particuliere eigenaar met een uitgebreid bosbeheerplan. De beperkte beheerplannen bevatten weinig tot geen ecologische beheersaspecten.

Tijdens een bestuursbijeenkomst van de bosgroep Dijle-Geteland werd het project toegelicht (zie hoger). Er werd afgesproken om de mogelijkheid te bekijken om samen een project in te

dienen bij de Vlaamse overheid (ANB). Het project zou dan het beheer van percelen van grote boseigenaars omvatten (o.a. exotenbestrijding, aanleg van bosranden, ...). Kleinere projecten zijn eveneens mogelijk via financiering door de provincie Vlaams-Brabant – de bosgroep beschikt over een terreinploeg. Tevens werden in twee nummers van het blad van de bosgroep een artikel over het project gepubliceerd. In dat van de naburige bosgroep (Noord-Hageland) werd één maal een artikel gepubliceerd.

Samen met de bosgroep Dijle-Geteland werd reeds een bezoek gebracht aan boseigenaar (en jager) de Liedekerke in Leefdaal (zie verder).

1.6. Samenwerking natuurbeschermers

1.6.1. Groupe de Travail Blaireaux (AVES)

Er werd regelmatig contact opgenomen met Roland de Schaetzen en Daniel-Etienne Ryelandt (vnl. i.v.m. (historische) gegevens over de populatie in Nivelles-Ittre). I.v.m. de burchtcontroles die door de werkgroep worden uitgevoerd, hebben we afgesproken dat Roland telkens een eenvoudige ingevulde excel-tabel naar RLD doorstuurt. Het Access-bestand zal dan telkens aangevuld worden.

1.6.2. Dassenwerkgroep (LIKONA)

Contacten werden onderhouden met Thomas Scheppers (o.a. i.v.m. vergoedingssysteem dassenburchten, meldingen van dassen, landschapsherstelmaatregelen, ...).

1.6.3. Natuurpunt (Natuurstudiegroep Dijleland, Zoogdierenwerkgroep en lokale afdelingen)

In het tijdschrift van de Natuurstudiegroep Dijleland werd een artikel gepubliceerd over de das in het Dijleland (zie verder). Inge Brichau (Natuurpunt Halle) vroeg en kreeg algemene informatie over de das in de regio Nivelles-Ittre n.a.v. de officiële opening van het Maasdalbos.

1.6.4. Individuele initiatieven

Contacten werden onderhouden met Min Boddez en Guido Catthoor.

1.6.5. Andere initiatieven

Dassenwerkgroep Brabant (Nederland) vroeg of we interesse hadden om te participeren in de (her)introdactie van de das in de Kempen. Deze vraag en de reactie van Koen Berwaerts gaan als bijlagen.

1.7 Samenwerking overheden

Natuur- en boswachters (Agentschap voor Natuur en Bos: ex-Bos & Groen en ex-Natuur) werden regelmatig gecontacteerd i.v.m. terreinbezoeken en advies. De dienst Natuurtechnische Milieubouw en Projectgroep Natuurtechniek (Agentschap Infrastructuur) werden gecontacteerd i.v.m. ontsnipperingsprojecten. Met Koen Van Den Berge (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) werd regelmatig contact opgenomen i.v.m. verkeersslachtoffers, geval

Steenhoudtbos, Nivelles-Ittre, thesis UCL, etc. De Vlaamse Landmaatschappij (Vlaams-Brabant) werd gecontacteerd i.v.m. het Natuurinrichtingsproject Dijlevallei (zie verder).

De NMBS werd gecontacteerd i.v.m. gegevens over verkeersslachtoffers op spoorweglijnen: aanrijdingen met dieren worden niet geregistreerd. Mogelijkheid bekijken om een enquête bij treinbestuurders te organiseren.

De milieu-ambtenaren en technische diensten van de gemeenten Bertem, Huldenberg, Overijse, Tervuren, Bierbeek en Oud-Heverlee werden bevraagd i.k.v. geplande infrastructuurwerken (zie verder). Verder werden aan de gemeente Huldenberg suggesties bezorgd i.v.m. een op hun website gepubliceerde lijst van aan te planten struiken en bomen in parken en tuinen. Overijse werd gecontacteerd i.v.m. beheer van een hoogstamboomgaard.

1.8. Samenwerking met universiteiten

Thesisstudente Elisabeth Piens (Université Catholique de Louvain - Louvain-la-Neuve) is in september 2006 gestart met haar licentiaatsthesis. Onderwerp is "Inventarisatie en historische reconstructie van de dassenpopulatie in Nivelles-Ittre". Promotor is Eric Le Boulengé, copromotoren zijn Jeremie Gruyon en Koen Berwaerts.

Roland Libois en Vinciane Schockert (ULg) werden gecontacteerd i.v.m. uitwisseling van gegevens, opzetten inzamelpunt kadavers Waals-Brabant, ...

1.9. Samenwerking met andere Regionale Landschappen

Het project wordt voorgesteld tijdens één van de zes winteractiviteiten van Regionaal Landschap Noord-Hageland vzw (19/3/2007 te Aarschot). Contacten met hetzelfde RL werden onderhouden i.v.m. waarnemingen van dassen en het nemen van ontsnipperingsmaatregelen (o.a. E314 in Rotselaar).

1.10. Pers - publicaties

N.a.v. mijn opmerkingen op de site www.soortenbeleid.be werd de tekst aangepast.

Er werden twee artikels gepubliceerd in het blad van de bosgroep Dijle-Geteland (Het Blaadje: jg. 3, nr. 9 april-mei-juni 2006 + jg. 3, nr. 10 juli-augustus-september 2006). In het tijdschrift van de bosgroep Noord-Hageland verscheen eveneens een artikel (Boskroniek, jg. 6, juli-aug-sep 2006).

In het tijdschrift van de Natuurstudiegroep Dijleland (Natuurpunt) verscheen een uitvoerig artikel (De Boom.Klever, 34: 68-77).

Tenslotte publiceert Regionaal Landschap Noord-Hageland in haar landschapskrant de aankondiging van de voordracht van 19/3/2007.

1.11. Literatuurstudie

Wetenschappelijke en vulgariserende literatuur omtrent de das, mobiliteit van zoogdieren en ontsnipperingsmaatregelen werden opgezocht en gelezen.

2. Inventarisatie

2.1. Inventarisatie dassenburchten

Er werd regelmatig gecommuniceerd naar de Dassenwerkgroep d.m.v. de Yahoogroup. In november 2006 wordt er een nieuwe bijeenkomst georganiseerd. Op de agenda staat o.a. de monitoring van de dassenburchten.

Kris De Bruyn gaf een locatie van een oude dassenburcht in Molenbeek-Wersbeek door n.a.v. de oproep in de landschapskrant van RLNH.

Aan Ludo Holsbeek werden de verspreidingsgegevens van de das in Brabant uit de Zoogdierenatlas (1986) opgevraagd. Nog geen gegevens ontvangen.

I.k.v. de thesis door E. Piens zal Koen Van Den Berge een overzicht maken van zijn burchtcontrolegegevens van de regio Nivelles-Ittre en aan RLD bezorgen. Aan D.-E. Ryelandt werd de locatie van een oude dassenburcht nabij Lillois-Witterzée nagevraagd: kon niet bevestigd worden. Aan Pierre Anrys (momenteel conservator van een natuurgebied in Henegouwen) werd gevraagd of hij over een overzicht beschikte van controles van dassenburchten. Hij antwoordde dat hij alle informatie (uit jaren '81-'82) aan Roland Libois (ULg) heeft bezorgd.

2.2. Losse meldingen das Vlaams- en Waals-Brabant

- Er werd navraag gedaan omtrent gegevens van oude dassenburchten bij natuurwachter Frank Delbecque: geen reactie ontvangen;
- Naar Bart Jacobs (via Koen Van Den Berge) werd een PDF gestuurd i.v.m. sporen van dassen/vossen.

ZEKERE MELDINGEN:

- Grimde (Tienen, oktober 2005): Mr. Laermans ziet op een week tijd tweemaal een (jonge?) das: eerst in zijn tuin en daarna aan een laagstamboomgaard (steeds bij schemering).
- Petit-Roetulx (ten Z van Nivelles, augustus 2006): dood ex. op E19, geen exacte locatie, dier niet ingezameld (med. Roland de Schaetzen);
- Herselt (31 augustus 2006): dood exemplaar, ingezameld voor INBO, autopsiegegevens en exacte locatie reeds voorhanden?
- Ronquières (2 september 2006): verkeersslachtoffer, niet ingezameld (med. Roland de Schaetzen);
- Geel (5 oktober 2006): ingezameld (med. Herman Berghmans).

Ingezamelde kadavers van Holsbeek (14 april 2006) en Walshoutem (18 april 2006): autopsiegegevens reeds bekend?

ONZEKERE MELDINGEN:

- Op 24 augustus 2006 bezochten Koen Van Den Berge (en medewerkers) en Koen Berwaerts het Steenhoudtbos samen met jachtwachter G. Crul. Op voorhand werd jachtrechthouder Ronny Raveyds uit Vollezele hierover gecontacteerd. De jachtwachter toonde enkele vossenburchten. Hij had geen weet van (oude of bewoonde) dassenburchten in het gebied. Er werd afgesproken om in januari (na het jachtseizoen) opnieuw een bezoek te brengen en het gebied uit te kammen. De omgeving zag er alleszins vrij 'dasvriendelijk' uit. Jager Johan Vanhoore werd nogmaals gecontacteerd maar kon (of wou) geen bronnen prijsgeven.
- Tom Maes meldde een dode das (E411, Brussel - Namen, regio Eghezée) op 1 mei. Guido Catthoor werd gecontacteerd om kadaver op te sporen maar hij heeft niets gevonden.
- Luc Dekeyser (ANB) vernam een vermoedelijke waarneming in een tuin (meermaals, Heverlee, Filosofenfontein). Ging coördinaten doorgeven maar nog steeds niets ontvangen (ook niet na herhaaldelijk aandringen).
- Boswachter J.-C. Mangeot (Louvain-la-Neuve) meldde aan Eric Le Boulengé een waarneming van een jonge das (2 september 2006). Na rondvraag bleek het bericht van boswachter J.-C. Krack te komen en ging het wellicht om het dier dat in september 2005 aan het ecoduct in het Meerdaalwoud gevonden werd.
- Guido Catthoor (27 september 2006) heeft gehoord dat er dassen worden waargenomen in de regio van het 'Parc Naturel des Vallées de la Burdinale et de la Mehaigne' (ten Z van Hannut en ten N van Huy en Andenne, provincie Luik). Hij hoort verder achter meer concrete info.

MELDINGEN (na controle bleek het niet om das te gaan):

- Carl Vanherck meldde op 14 mei een mogelijk bezette burcht in Jodoigne; terreinbezoek op 17 mei leverde veel konijnen(sporen) op, maar geen dassensporen.
- Op 15 mei melding doorgerekregen van Walter Broos. Mail legde volgend traject af MailForm@natuurpunt.be → zoogdieren@natuurpunt.be → Goedele Verbeyelen → RLD). Man zag kadaver van dasachtig dier op E314 aan benzinstation Wezemaal. Natuurwachter Frank Delbecque werd verwittigd en is diezelfde dag nog gaan checken: het ging om een kat.
- Melding waarneming das te Pellenberg door H. Duron (18 juni): bij navraag bleek het wellicht om wasbeer te gaan.
- Scherpenheuvel-Zichem (4 juli 2006): via Koen Van Den Berge melding gekregen van een mogelijk platgereden das op E314: na controle door Herman Berghmans en Koen Berwaerts bleek het om een kat te gaan.
- Bezette dassenburcht in Halen (Loksbergen): na heel wat telefoons en E-mails (o.a. met Ilse Ideler (RLK), Jorg Lambrechts (Aeolus), Marcel Kerff (RLHV), Tinne Cockx

(RLNH) en Jan Stevens (provincie Limburg)) bleek het verhaal helemaal niet te kloppen (25 juli 2006).

- Pellenberg (24 juli 2006): W. Denon meldt een mogelijke das in zijn tuin. Fotobestand werd via E-mail doorgestuurd: het bleek wellicht om een wasbeer (of wasbeerhond?) te gaan.

3. Beheer en inrichting van de potentiële leefgebieden

ALGEMEEN:

In het kader van het voorstellen van aankopen van gebieden i.f.v. de das werden verschillende GIS-bestanden verzameld: visiegebieden van het Agentschap voor Natuur en Bos en Natuurpunt, gewestplannen, afbakening VEN eerste fase, SBZ. Overlay moet nog gebeuren.

In het kader van het uitwerken van een vergoedingssysteem voor het beheer en bescherming van dassenburchten in Vlaams-Brabant werd er informatie opgevraagd bij Likona. Dit moet nog verder uitgewerkt worden.

Op vraag van RLD vzw stuurde Dirk Criel (Econnection) digitaal kaartmateriaal (GIS-bestanden) door van het beschermingsplan. Het omvat: 1) burchten en oude burchtlokaties, geschikte leefgebieden, gebiedseenheden en omgrenzing; 2) knelpunten en maatregelen en 3) landschapsevaluatie (1926-1982). Afgedrukte kaarten van deze bestanden werden bekomen bij ANB.

In het kader van het luik 'landschapherstelmaatregelen' werden er terreinbezoeken afgelegd in de maanden juli en augustus in de prioritaire dassengebieden (Tersaa(r)t, Langerode, Margijsbos, Vossekoten, Breembos, Stokkembos, Mommaartshof). Tijdens deze bezoeken werd voornamelijk gelet op potentiële locaties voor het afsluiten van beheerovereenkomsten met landbouwers, het aanleggen of herstellen van hoogstamboomgaarden en het aansturen van bosbeheer. Hieronder wordt weergegeven wat er per 'sector' gebeurd is.

HOOGSTAMBOOMGAARDEN:

Er werd actief op zoek gegaan naar eigenaars (vnl. landbouwers) die interesse hebben om een boomgaard te laten herstellen of aan te planten in prioritaire regio's voor de das. Momenteel hebben 19 eigenaars interesse (Leuven (1), Bierbeek (8), Bertem (1), Huldenberg (4), Overijse (5)), 23 helemaal geen, 1 was momenteel niet geïnteresseerd maar ev. later wel en 39 anderen vroegen bedenktijd of moeten nog gecontacteerd worden. Van 12 percelen moet de eigenaar nog opgezocht worden. De coördinaten van de geïnteresseerden worden doorgegeven aan collega Els Van Hoeck die de procedure start. Zij bekijkt ook of de eigenaar interesse heeft in de aanplant van hagen of houtkanten. De uitvoering zal ten vroegste voor november 2006 zijn (o.a. afhankelijk van beschikbare budget). In totaal heeft RLD vzw momenteel 31 kandidaten om een boomgaard te laten herstellen of aan te planten (d.i. de 19 kandidaten zoals hierboven vermeld + kandidaten die via de landschaps animator of de bedrijfsplanner zijn aangebracht).

Met ANB werd een project opgestart rond de aanplant en/of herstel van hoogstamboomgaarden nabij vier boswachterijen van het Meerdaalwoud. De uitvoering wordt volgende winter voorzien.

Aan de gemeente Boutersem werd gevraagd of zij de aanplant van hoogstamboomgaarden financieel of logistiek willen ondersteunen. Vraag zou op schepencollege geagendeerd worden (nog niets van gehoord).

BEHEEROVEREENKOMSTEN met landbouwers:

Alle suggesties worden verder bekeken met Hans Roosen. In de buurt van het Meerdaalwoud wordt de mogelijkheid bekeken om een oude holle weg die werd volgestort deels te herstellen en om te vormen naar een houtkant met streekeigen soorten. Uitvoering zou met het Landschapsteam (i.s.m. de gemeente Bierbeek) kunnen gebeuren.

BOSBOUW:

- ANB heeft advies gevraagd aan RLD vzw i.v.m. beheer van een perceel in Meerdaalwoud waar een oude dassenburcht gelegen is. Het gaat om een bestand waar Corsicaanse den in februari 2005 gekapt werd. Takhout is blijven liggen. Informatie werd ingewonnen bij de Likona Dassenwerkgroep. Finaal advies werd op 27 juni 2006 naar Bart Meuleman (houtvester) gestuurd.
- Bossen in eigendom van gemeente Huldenberg werden bezocht met boswachter H. Nackaerts. Het beheerplan werd ontvangen. Advies moet nog verleend worden.
- Met boswachter Ann Moreau werd overlegd i.v.m. aankoop en beheer van percelen in Meerdaalwoud en Heverleebos.
- Enkele eigenaars van een aantal bossen in Huldenberg werden opgezocht en gecontacteerd. Dit bleek niet erg efficiënt, noch erg succesvol. Het gaat vaak om zeer kleine percelen en meerdere eigenaars voor eenzelfde perceel.
- Karel Lacquet werd gecontacteerd i.v.m. erosieprobleem van zijn bos: opnieuw te contacteren.
- Samen met Jeroen Franssens (bosgroep Dijle-Geteland) werd twee maal bezoek gebracht aan de Liedekerke. Deze heeft 90 ha bos liggen waarvan een groot deel in prioritair dassengebied. Eerste overleg verliep vrij stroef; tweede (terrein)bezoek ging vlotter. Uiteindelijk bleek er wel bereidheid om 7-tal ha populierenbos om te laten vormen via de bosgroep.

ONTSNIPPERINGSMAATREGELEN:

- Voorstellen in beschermingsplan moeten nog op terrein gecheckt worden.
- I.v.m. de gewestweg N253 werd aan Marleen Moelants (Agentschap Infrastructuur) gevraagd of er reeds ontsnipperingsplannen bestaan: negatief antwoord. Via de VLM vernam RLD vzw dat begin 2007 de eerste bouwplannen afgerond worden. Op korte termijn zullen hier ontsnipperingsvoorstellen geformuleerd worden.

- Gedurende vijf dagen werden knelpunten geïnventariseerd langs de E40-HSL tussen Leuven (Haasrode) en Luik (Berloz). Het traject is ongeveer 40 km lang. Digitalisatie in een GIS-omgeving is deels reeds uitgevoerd. Er werden 26 onderdoorgangen voor autoverkeer genoteerd (8: zeer druk; 10: minder druk; 8: rustig), 18 bruggen (3: zeer druk; 10: minder druk; 5: rustig) en 25 duikers (diameter variërend van 40 tot 400 cm). Noteer dat de verkeersdrukke *overdag* werd ingeschat. Op 9 november is er een terreinbezoek gepland met de dienst NTMB om ontsnipperingsmogelijkheden te bekijken. Deze maatregelen kunnen zijn: aanleg richel in duiker; gedeeltelijk of volledig omvormen van een brug tot ecoduct; vervanging raster door ree- en dassenraster; begeleidende maatregelen in omgeving (bv. aanplant houtkanten, ...).
- Oud-Heverlee: voor een gedeelte van de M. Noëstraat (gelegen tussen Meerdaalwoud en Heverleebos) worden riolerings- en fietspadenwerken gepland in 2007. Op 23 oktober is er een terreinbezoek met de technische dienst en de milieuambtenaar om te kijken waar er ontsnipperingsmaatregelen kunnen genomen worden. Concreet gaat het om het leggen van een of meerdere buizen dwars onder het wegdek.
- Op 6 oktober werd aan de milieu-ambtenaren van Overijse, Huldenberg, Bierbeek, Tervuren, Oud-Heverlee en Bertem gevraagd wat de plannen waren i.k.v. infrastructuurwerken. Enkel van Overijse werd nog geen reactie ontvangen. Potentiële locaties om maatregelen te nemen (kunnen) zijn: Neerijsesteenweg (Bertem), Stroobantsstraat (Huldenberg), Holstheide (Huldenberg) en N253 (Huldenberg). Dit moet verder uitgewerkt worden.
- Er bestaan plannen om een expressweg aan te leggen tussen Sint-Truiden en de E40 via Landen. Dit is gesitueerd langs de westgrens van de Haspengouwse dassenpopulatie. Dit zal doorgegeven worden aan dienst NTMB en Likona Dassenwerkgroep.

NATUURINRICHTINGSPROJECT Dijlevallei:

RLD vzw ontving GIS-lagen i.v.m. dit project. Er werd overlegd met VLM Vlaams-Brabant (Dieter Devolder) op 28 juni: veel financiële ruimte om maatregelen uit te voeren bleek er niet te zijn. Zeer concrete voorstellen waren welkom. De uitvoering heeft vooral betrekking op de vallei en nagenoeg niet op de hoger gelegen delen. Oude dassenburchten liggen aan periferie van het projectgebied.

BIJLAGE: Mail van Dassenwerkgroep Brabant (NL) i.v.m. (her)introductie dassen en reactie van RLD vzw hierop.

From: [Koen Berwaerts](#)
To: [Friso Derikx](#)
Cc: [Thomas Scheppers](#)
Sent: Monday, September 25, 2006 4:01 PM
Subject: Re: Dassen in de Kempen

Beste Friso,

Excuses voor het laatjig antwoord maar ik ben er enkele weken tussenuit geweest. Ik probeer op je vragen te antwoorden. Opgvangen dassen worden - voor zover ik weet - opnieuw losgelaten op de plaats (of in de buurt ervan) waar ze werden ingezameld. Er wordt bij mijn weten niet gezocht naar een nieuwe locatie. Als je concrete info wil, contacteer je bvb best de mensen van het Natuurhulpcentrum <http://www.natuurhulpcentrum.be/>.

Dan je vraag ivm herinfectie. Dit ligt heel gevoelig in Vlaanderen. Het gebied waar mijn project betrekking op heeft, ligt NIET in de Kempen en ik kan dus geen uitspraak doen over het al dan niet uitzetten van dassen in de Limburgse of Antwerpse Kempen. Contactpersoon van de Dassenwerkgroep in Limburg is Thomas Scheppers (zie cc). De vraag over herinfectie of niet is vroeger wel al eens aan bod gekomen in mijn project.

Mijn mening - en die wordt gedeeld door Thomas Scheppers denk ik - is dat we **niet** aan herinfectie doen. Daarvoor zijn er verschillende redenen:

- Herinfectie is geen garantie voor 100% slagen, integendeel;
- Vooraleer aan herinfectie te denken moet je weten wat de historische verspreiding van het dier is, of de oorzaken van achteruitgang/uitsterven verdwenen zijn, ...(m.a.w. een grondige wetenschappelijke studie);
- Zoals je zelf aanhaalt zijn er (grote) kosten mee verbonden (en is het heel arbeidsintensief). Een financierder(s) vinden is niet vanzelfsprekend;
- We achten het zinvoller om alle energie te steken in het monitoren van de populatie en te kijken of en op welke manier die uitbreidt. Hiervoor engageren zich vele vrijwilligers;
- Daarbij aansluitend willen we verder werk maken van landschapsherstel (dat niet alleen de das, maar ook andere soorten ten goede komt) en waarmee je een groter draagvlak creëert (bvb naar jagers toe);
- ...

Ik hoop hiermee op je vragen te hebben geantwoord.

Vriendelijke groeten,

Koen Berwaerts

*****

Koen Berwaerts,

Projectverantwoordelijke Uitvoering Beschermingsplan Das (Meles meles)
Projet réalisation Plan de protection du blaireau (Meles meles)

Regionaal Landschap Dijleland vzw
Naamsesteenweg, 573
3001 Heverlee
Belgium

tel+fax: 016/40.85.58
E-mail: koen.berwaerts@rld.be
www.rld.be

Ondernemingsnummer RLD vzw: 0461.935.675

----- Original Message -----

From: [Derikx](#)

To: [Koen Berwaerts](#)

Sent: Sunday, September 03, 2006 4:14 PM

Subject: Dassen in de Kempen

Dag Koen,

Ik heb een aantal vragen betreffende de dassen in Vlaanderen.

In Nederland worden gewonde en verweerde dassen opgevangen door Das en Boom. Later in het jaar worden ze weer uitgezet in gebieden waar dit wenselijk is om bestaande populaties te versterken of nieuwe te creëren. Bestaat dit ook in Vlaanderen?

In Vlaanderen zullen ongetwijfeld dassen worden opgevangen in opvangcentra. Worden die teruggeplaatst in hetzelfde gebied of wordt er gezocht naar een nieuwe locatie?

In Nederland is de regering van mening dat er weer 'genoeg' dassen zijn. Een aantal subsidies zijn gestopt (o.a. voor Das en Boom). Dit heeft als gevolg dat er geen nieuwe uitzetrennen meer worden geplaatst voor herintroductie, zodat men afhankelijk is van de beschikbaarheid van bestaande uitzetrennen. Bij verplaatsing van dassen door een gemeente of particulier moet diegene zélf voor de kosten van een uitzetren, á 20.000 Euro, opdraaien.

Dassenwerkgroep Brabant is een zéér groot voorstander voor het herintroduceren van de das in de Kempen. We hebben het idee opgevat contact op te nemen met de grondeigenaren. Bij een positieve reactie proberen we dan middels sponsoring en donaties het geld bijeen te krijgen voor een uitzetren. De dassen komen dan van Das en Boom. Deze kan de uitzetren eventueel meerdere malen gebruiken, als de dassen een eigen burcht gaan graven in de omgeving (Dit is inmiddels meerdere malen voorgekomen in Brabant).

Daar de Kempen een grensoverschrijdend natuurgebied is, is het wenselijk dat de mensen aan de Vlaamse zijde ook voorstander zijn voor de das in hun gebied. Het is natuurlijk een verloren zaak als de dassen net over de grens worden vervolgd.

Daar de Kempen op het ogenblik 'dassenvrij' is, zullen de uitgezette dassen geen soortgenoten (territoriumgrenzen) waarnemen en kunnen zo bij het verlaten van hun, eigen opgebouwde en gemarkeerde, territorium gemakkelijk verdwalen en gaan zwerven. Om dit te voorkomen moeten er dus eigenlijk meerdere uitzetrennen (3), op maximaal 1,6 km van elkaar, geplaatst worden. Dit is echter financieel voor de werkgroep niet haalbaar en daarmee het project niet uitvoerbaar.

Het zou werkelijk fantastisch zijn als er, tegelijkertijd, aan de Vlaamse zijde ook dassen werden uitgezet. Het heeft als voordeel dat we delen in de kosten en daarmee een project kunnen realiseren. Door de samenwerking met Vlaanderen kunnen we ook zorgen voor veel (landelijke) publiciteit waardoor er ook meer geld vrij kan komen, door donaties en sponsoring, voor de financiering van het project.

De kans van slagen van het project in de Kempen is vanwege de zeer geringe bebouwing en infrastructuur zéér groot. De enige bepalende factor is de welwillendheid van de bewoners van dit gebied. Vanuit de Kempen kunnen de dassen vervolgens grote gebieden in Noord-Brabant gaan bevolken en gaan zorgen voor een constante aanvoer naar Vlaanderen.

Gaarne een reactie op dit idee.

Met vriendelijke groet, Friso Derikx

stichting Dassenwerkgroep Brabant

web: www.dassenwerkgroepbrabant.nl

email: info@dassenwerkgroepbrabant.nl

tel (privé): 0031-(0)485578492

‘Uitvoering van het beschermingsplan voor de Das (*Meles meles*) in het zuidelijk deel van de provincie Vlaams-Brabant en het taalgrensgebied’

Tussentijds verslag – oktober '06 – april '07 – Koen Berwaerts

---

Dit verslag rapporteert over de activiteiten van 18 oktober 2006 t.e.m. 30 april 2007 (einde project). Activiteiten die dateren van na deze periode worden **in rood** weergegeven.

1. Communicatie en sensibilisatie

1.1. Nieuwsbrief en mailinglijst dassenproject

Om op regelmatige tijdstippen geïnteresseerden te informeren omtrent het project wordt een periodieke nieuwsbrief uitgebracht. Eind april 2007 bestaat de lijst van geïnteresseerden voor de nieuwsbrief uit 345 adressen. Bedoeling is om nog één nieuwsbrief te laten verschijnen (met o.a. verslag van het symposium, verslag van de zoektocht in Haspengouw, meldingen van kadavers).

In december '06 en januari en februari '07 werden 2700 exemplaren van de folder ‘Opnieuw dassen in Brabant’ (met geactualiseerde info) verstuurd naar bibliotheken, educatieve centra, gemeenten, provincie, etc.

Een link naar de RLD-website met de dassennieuwsbrief is te vinden op de website van de Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt, Econnection en die van de WBE Land van Aalst.

1.2. Voordrachten

Voor de Dassenwerkgroep Dijleland werd op 22 november 2006 een stand van zaken gegeven van het project, een evaluatie en planning van de monitoring van de dassenburchten, mogelijke ontsnipperingsmaatregelen van infrastructuurwerken (waaronder E40/HSL) en een toelichting van het project “Habitat- en connectiviteitsanalyse: de das als meetsoort”. Jorg Lambrechts (studiebureau Aeolus) sloot af met de voordracht “Ecoduct ‘De Warande’ in Meerdaalwoud; wat loopt of vliegt er over?”. Er waren 12 aanwezigen en 8 verontschuldigungen.

Samen met collega Veerle Cielen werd als afsluiting van het project het symposium “Een toekomst voor de das in Vlaams-Brabant?” georganiseerd (16 april 2007, Leuven). Een specifieke uitnodigingslijst van 103 personen werd opgesteld i.s.m. het Agentschap voor Natuur en Bos en de dienst NTMB (Vlaamse overheid). Daarnaast werd de uitnodiging gestuurd naar de mensen die ingeschreven zijn op de dassennieuwsbrief; regionale natuurstudie-netwerken; leden van de Algemene Vergadering van RLD vzw; burgemeesters en schepenen van de

gemeenten binnen het werkingsgebied van RLD vzw; perscontacten en websites van EMIS-VITO, soortenbeleid.be, INBO, RLD en Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (Nederland). Het aantal inschrijvingen bedroeg 113; het aantal verontschuldigungen 17. Uiteindelijk waren er 93 aanwezig. Het aantal posters bedroeg 19. Er werden achteraf veel positieve reacties ontvangen. Een verslag van het symposium (incl. de referatenmap) zal digitaal beschikbaar gesteld worden op de RLD-website.

1.3. Samenwerking jagerij

Vier WBE's waarvan het werkingsgebied geheel of gedeeltelijk in dat van RLD vzw ligt (i.e., Meerdaal, Honsel, Bertembos en Tussen Voer en Ijse) werden onder impuls van de projectverantwoordelijke lid van de Algemene Vergadering van RLD vzw. Aan WBE De Barebeek werd eveneens de vraag gesteld om lid te worden (18 december 2006) maar er werd tot nu toe geen antwoord ontvangen. Het werkingsgebied van deze WBE valt wel buiten het prioritair dassengebied.

Op vraag van RLD vzw gaf WBE Tussen Voer en Ijse topografische kaarten met aanduiding van de verschillende jachten met de coördinaten van de respectieve jachtrechthouders. De kaarten werden gedigitaliseerd door Koen Berwaerts. Deze gegevens maken het makkelijker om persoonlijke contacten te leggen met individuele jagers (o.a. i.k.v. de enquête 'wildakkers'). In maart 2007 werden de GIS-bestanden van de andere WBE's verkregen bij het Vlaamse ministerie van Bestuurszaken, Agentschap voor Binnenlands Bestuur, afdeling Vlaams-Brabant (contactpersoon: Willy Schoofs; arrondissementscommissaris bevoegd voor deze materie is Michel Cornelis). Er kon ook GIS-info verkregen worden over de jachtrechthouders die niet aangesloten waren bij een WBE.

De WBE Meerdaal organiseerde op 18 januari 2007 een info-avond voor landbouwers. Ze wil landbouwers financieel ondersteunen in ruil voor het nemen van faunavriendelijke maatregelen (vnl. uitstel van maaidatum). Koen Berwaerts bereidde een document voor de jagers voor met een overzicht van de verschillende pakketten beheersovereenkomsten bij de VLM en gaf uitleg bij het document op de voorbereidende vergadering (11 januari; 23 aanwezigen). Op deze vergadering werd de vraag gesteld of de WBE kon beschikken over kaarten met aanduiding van de locatie van beheersovereenkomsten. Deze vraag werd doorspeeld aan de bedrijfsplanner Hans Roosen. **Op 14 mei 2007 werd het bericht van de VLM in Brussel ontvangen dat de kaarten doorgestuurd mochten worden. Dit is de dag zelf dan ook gebeurd.** Op de vergadering van 11 januari werd eveneens een oproep gedaan om de enquête over de wildakkers in te vullen en door te sturen.

Op vraag van jager Ben Binon (WBE Meerdaal) werd informatie opgezocht over de eigendomstoestand van een perceel en een weg in zijn jacht. Hiervoor werd de milieu-ambtenaar van Oud-Heverlee en boswachter Stefan Hackelbraecht gecontacteerd. De verzamelde informatie werd aan Binon doorgestuurd.

Jager Filip Lacquet (Herent) informeerde omtrent mogelijkheden rond landschapsverbetering (12 februari). Via Hans Roosen werd hem informatie bezorgd.

René Huybrechts (WBE Meerdaal) vroeg op 20 februari aan de houtvester en woudmeester (cc: Koen Berwaerts) waarom de jacht in een bepaald deel van het Mollendaalbos (waar een oude dassenburcht ligt) niet meer verpacht wordt en of dit iets met het dassenproject te maken heeft. Koen Berwaerts heeft laten weten dat er vanuit RLD vzw alleszins niet werd geadviseerd voor de afschaffing van de jacht op die percelen. Wel werd de problematiek van de controle van de burchten aangekaart (zie tussentijds verslag, periode juni '05 - mei '06) bij de houtvester én bij de WBE zelf.

Op 16 februari had Koen Berwaerts overleg met Thomas Ceulemans (Hubertusvereniging Vlaanderen vzw) over o.a. het kenniscentrum en beheerovereenkomsten met landbouwers. K. Berwaerts adviseerde om met de landbouwadministratie te overleggen omtrent de vergoedingen die jagers aan landbouwers willen geven i.k.v. landschapsinrichting.

Hans Roosen meldde de vergraving van een vossenburcht in een holle weg in Neerijse. Koen Berwaerts heeft aan de secretaris van de WBE Tussen Voer en Ijse gevraagd of hij de jachtrechthouder op de hoogte kan brengen van het feit dat dit wettelijk niet toegelaten is én dat dit erosieproblemen kan veroorzaken (26 april 2007; cc: natuur- en boswachter). De dader is niet gekend en er werd dan ook niet met een beschuldigende toon gecommuniceerd.

1.4 Samenwerking landbouw

Via de landbouwbedrijfsplanner (Hans Roosen) worden landbouwers gevraagd om op vrijwillige basis beheerovereenkomsten af te sluiten met de VLM. Tijdens de maanden juli en augustus (2006) werden verschillende terreinbezoeken in prioritaire dassengebieden afgelegd om potentiële locaties voor beheerovereenkomsten (perceelsranden langs bossen, holle wegen en houtkanten, grasbufferstroken, ...) op te sporen. Alle locaties werden gedigitaliseerd in een GIS-omgeving. Deze locaties werden met de bedrijfsplanner verder bekeken. Voor aanleg van houtkanten in relictzone of ankerplaats werd eveneens met de landschaps animator (Herman Diels/Moïra Heyn) overlegd.

1.5 Samenwerking boseigenaars

Er werd een samenwerkingsproject opgezet i.k.v. enkele concrete dossiers (zie verder).

1.6.Samenwerking natuurbeschermers

1.6.1. Groupe de Travail Blaireaux (AVES)

Er werd regelmatig contact opgenomen met Roland de Schaetzen en Daniel-Etienne Ryelandt.

1.6.2. Dassenwerkgroep (LIKONA)

Koen Berwaerts was aanwezig op de vergadering van de Likona Dassenwerkgroep op 9 november 2006 (16 aanwezigen). De werkgroep vroeg of RLD vzw beschikt over educatief materiaal over de das. Dit zou kunnen dienen in het actieplan voor de das voor de gemeente Hoeselt (project "Gemeenten adopteren soorten"). Koen Berwaerts bezorgde Thomas Scheppers de educatieve tekst van Els Van Hoeck (projectmedewerkster RLD vzw). Koen Berwaerts was

eveneens aanwezig op de vergadering van de Likona Dassenwerkgroep op 1 maart 2007 (12 aanwezigen). Een van de agendapunten was de zin en onzin van de ondersteuningsovereenkomsten van de provincie Limburg. Het doel (m.n. de bescherming van de dassenburcht) werd vaak niet bereikt met deze overeenkomsten. Het idee werd geopperd om de beheerovereenkomsten van de VLM te gebruiken. Op de volgende vergadering wordt iemand van de VLM uitgenodigd om meer uitleg hierover te geven. Contacten werden onderhouden met Thomas Scheppers (o.a. i.v.m. vergoedingssysteem dassenburchten, meldingen van dassen, landschapsherstelmaatregelen, organisatie dassenzoektocht,...).

1.6.3. Natuurpunt (Natuurstudiegroep Dijleland, Zoogdierenwerkgroep en lokale afdelingen)

De aankondiging van de dassenzoektocht van 31 maart 2007 werd in de Zoog.Flits geplaatst (5 februari).

1.6.4. Individuele initiatieven

Hugo Van Bochaute (Halle) werd gecontacteerd op 6 februari om de coördinaten te weten te komen van Herman Van Schepdael. Deze laatste zou mogelijk nog over dassengegevens beschikken. Geen reactie ontvangen.

1.6.5. Andere initiatieven

Op uitnodiging van de Stichting Dassenwerkgroep Brabant (Nederland) brachten Veerle Cielen en Koen Berwaerts op 8 maart 2007 een bezoek aan de regio: er werden verschillende dassenburchten bezocht evenals verscheidende sites waar ontsnipperingsmaatregelen werden gerealiseerd.

1.7 Samenwerking overheden

Natuur- en boswachters (Agentschap voor Natuur en Bos: ex-Bos & Groen en ex-Natuur) werden regelmatig gecontacteerd i.v.m. terreinbezoeken en advies. De dienst Natuurtechnische Milieubouw en Projectgroep Natuurtechniek (Agentschap Infrastructuur) werden gecontacteerd i.v.m. ontsnipperingsprojecten. Met Koen Van Den Berge (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) werd regelmatig contact opgenomen i.v.m. verkeersslachtoffers, Nivelles-Ittre, thesis UCL, inventarisaties, etc.

Met de gemeente Oud-Heverlee werd samengewerkt om de aanleg van twee dassentunnels te realiseren in de verbindingzone tussen Heverleebos en Meerdaalwoud (zie verder).

Op vraag van Rollin Verlinde (Inverde) werden copies van de dassenbeschermingsplannen van Dijleland en Haspengouw aan hem bezorgd (21 november 2006).

1.8. Samenwerking met universiteiten

Thesisstudente Elisabeth Piens (Université Catholique de Louvain - Louvain-la-Neuve) is in september 2006 gestart met haar licentiaatsthesis. Onderwerp is "Inventarisatie en historische reconstructie van de dassenpopulatie in Nivelles-Ittre". Promotor is Eric Le Boulengé, co-

promotoren zijn Jérémie Gruyon en Koen Berwaerts. Er werd een bezoek gebracht aan Nijvel op 14 oktober 2006. Op 13 november werd er overlegd in Heverlee; op 29 januari in Louvain-la-Neuve. Gegevens uit de databank werden bezorgd aan E. Piens. Op 21 februari werd de E19-autoweg tussen Petit-Roeulx en Ittre geïnventariseerd op onderdoorgangen en bruggen (aanwezig: E. Piens, E. Le Boulengé en K. Berwaerts). De thesis wordt in juni 2007 gefinaliseerd. Preliminaire resultaten geven aan dat de dassen in deze regio selectief zijn in het maken van keuzes voor een locatie voor de bouw van een burcht. Wat de onmiddellijke nabijheid (straal van 30m) van de hoofdburcht betreft zien we een significante selectie voor een hellend vlak en dekkinggevende vegetatie; voor de bijburcht blijkt er enkel selectie te zijn voor dekkinggevende vegetatie.

Roland Libois en Vinciane Schockert (ULg) werden gecontacteerd i.v.m. uitwisseling van gegevens, opzetten inzamelpunt kadavers Waals-Brabant, ...

1.9. Samenwerking met andere Regionale Landschappen

Het project werd voorgesteld tijdens één van de zes winteractiviteiten van Regionaal Landschap Noord-Hageland (RLNH) vzw (19 maart 2007 te Aarschot). Contacten met hetzelfde RL werden onderhouden i.v.m. waarnemingen van dassen en het nemen van ontsnipperingsmaatregelen (o.a. E314 in Rotselaar).

1.10. Pers - publicaties

RLNH publiceerde in haar landschapskrant de aankondiging van de voordracht van 19/3/2007. Artikels over de vondst van een dassenkadaver in Halle (zie verder) verscheen in het Nieuwsblad editie Vlaams-Brabant en editie Pajottenland (2 maart 2007) en in het Volk (6 maart 2007). Het bericht werd op 2 maart ook (schertsend) op Studio Brussel vermeld. Het bericht verscheen ook op de website van de Hubertusvereniging Vlaanderen.

In november 2006 heeft Koen Berwaerts uitleg verschaft aan een journalist van het Laatste Nieuws i.v.m. de jacht in Vlaamse reservaten en de polemiek die er rond ontstond.

N.a.v. het dassensymposium op 16 april 2007 heeft de regionale TV-zender ROB-TV een reportage gemaakt. Koen Berwaerts ging gedurende een hele voormiddag met de TV-ploeg naar het ecodeuct in het Meerdaalwoud, een oude dassenburcht en een aanplant van een hoogstamboomgaard in Bierbeek. De reportage werd uitgezonden op 17 april. Op de website van ROB-TV was eveneens een kort artikel te lezen.

In de digitale Milieukrant van de provincie Vlaams-Brabant heeft een artikel over het einde van het project gestaan (mei 2007). De gedrukte versie van de Milieukrant zal ook een artikel over het project bevatten. Koen Berwaerts las de eerste versie hiervan na.

1.11. Literatuurstudie

Wetenschappelijke en vulgariserende literatuur omtrent de das, mobiliteit van zoogdieren en ontsnipperingsmaatregelen werden opgezocht en gelezen.

2. Inventarisatie

2.1. Inventarisatie dassenburchten

Er werd regelmatig gecommuniceerd naar de Dassenwerkgroep Dijleland d.m.v. de Yahoo-groep. In november 2006 werd er een nieuwe bijeenkomst georganiseerd. Op de agenda stond o.a. de monitoring van de dassenburchten. Op 17 januari werd nogmaals een oproep gedaan bij de acht sectorverantwoordelijken om de gegevens van de burchtmonitoring door te sturen.

Daniel-Etienne Ryelandt bezorgde op 9 november oude gegevens over de dassenburchten van de streek rond Nijvel. Deze gegevens werden in de databank opgenomen en eveneens aan thesisstudente E. Piens bezorgd. Roland de Schaetzen liet weten dat hij nog een oude dassenburcht had gevonden tussen Bois d'En Bas en Bois de l'Hôpital. Er werd hem een kaartje bezorgd met vraag om de locatie aan te duiden (21 november).

I.k.v. de thesis door E. Piens heeft Koen Van Den Berge een overzicht gemaakt van zijn burchtcontrolegegevens van de regio Nivelles-Ittre en aan RLD vzw bezorgd (16 april 2007).

Jan Steyaert meldt op 1 december dat er geruchten de ronde doen dat er dassen voorkomen in het kasteelpark van de Jonge – D'Artoy (ook wel Revelingenpark genoemd) te Sint-Genesius-Rode. Koen Berwaerts heeft daarop Koen Van Den Berge (INBO), Tom Brichau (ANB), Inge Brichau en Bart Christiaens gecontacteerd m.b.t. vroegere gegevens in deze regio. Contact werd ook opgenomen met Serge Debremaeker van Natuurpunt Rode. Hij heeft goede contacten met de eigenaar en heeft toestemming verkregen om het gebied te doorzoeken. Op 13 februari werd het domein doorzocht (aanwezig: vier medewerkers van het INBO, Tom Brichau (ANB), Inge Brichau en Bart Christiaens, Koen Berwaerts, Serge Debremaeker, Katia De Bock (ANB)). Piet Onnockx (Natuurpunt Beersel) en boswachter Dirk Raes verontschuldigde zich. Het gebied was zeker geschikt voor das maar er werden geen sporen gevonden. In de namiddag werd het gebied rond Zevenbronnen doorzocht maar ook hier werden geen sporen gevonden.

Min Boddez meldde op 7 december een oude dassenburcht in het Rosdel in Hoegaarden. Koen Berwaerts heeft aan Robin Guelinckx, Lieven en Frans De Schamphelaere informatie gevraagd omtrent deze locatie: geen van hen wist daar een burcht liggen.

Koen Berwaerts ontving van Vinciane Schockert (ULg) op 6 februari een reeks burchtcontrolegegevens van Roland Libois. De meeste gegevens betroffen die van de populatie in Nijvel. Een gegeven betrof een bewoonde burcht in Lasne. Jo Hendriks en Koen Berwaerts zijn op 22 februari gaan kijken maar vonden geen verse sporen van das. De locatie was wel reeds bekend als oude burcht. De burcht ligt op nog geen vier km van de grens met Vlaams-Brabant (Overijse – Dijleland).

Op 31 maart 2007 werd een grote dassenzoektocht georganiseerd door RLD vzw i.s.m. de Likona Dassenwerkgroep. Een grote A0 kaart werd afgedrukt met aanduiding van habitatplekken (Habitat- en connectiviteitsanalyse, Veerle Cielen) en de reeds gekende dassenburchten. Op de Likona Dassenwerkgroepvergadering van 1 maart werden enkele prioritair aan te pakken gebieden aangeduid. Op de dag zelf waren 28 deelnemers aanwezig

waarvan de helft van de Dassenwerkgroep Dijleland, de overigen waren zo goed als allemaal vrijwilligers uit de regio rond Leuven. Er werden drie hoofd- en zes bijburchten gevonden die niet door Likona Dassenwerkgroep gekend waren. Daarnaast werden nog op verschillende plaatsen sporen gevonden (haren, prenten, ...) wat ook op aanwezigheid van das wijst. Een verslag werd opgemaakt en naar de deelnemers doorgestuurd.

Griet Nijs (woonachtig te Landen en actief bij Natuurpunt) werd bereid gevonden om als vrijwilliger in de buurt van Landen en Gingelom te gaan speuren naar dassen(burchten). Zij is verschillende dagen (10 en 11 maart 2007) gaan zoeken maar ze heeft niets gevonden. Een kaart met aanduiding van waar gezocht werd, werd verkregen.

Fam. Serneels uit Langdorp meldt een oude dassenburcht in Langdorp (Bloemberg). Deze locatie was reeds bekend maar toch zeer nuttig als bevestiging.

Luc De Muylder meldt enkele gegevens over het vroegere voorkomen van de das in Everberg (9 maart 2007). Koen Berwaerts heeft exacte locaties nagevraagd en gekregen.

2.2. Losse meldingen das Vlaams- en Waals-Brabant

- Aan Etienne Wauters werd gevraagd of hij bij de WBE Gete-Velpe-Menevallei kon horen of er dassen gesignaleerd zijn (vnl. in de gemeente Lubbeek; 2 november).

- Friso Derikx (Stichting Dassenwerkgroep Brabant) laat op 21 april weten dat de stichting een herintroductie-project gaat starten op de grens met de Antwerpse Kempen. Hij gaat ons (Koen Van Den Berge, Nico Verwimp) op de hoogte houden.

- Vinciane Schockert (ULg) nogmaals gevraagd (29 november) hoe het zit met
  - 1) hun inzamelmethode van kadavers;
  - 2) welke genetisch onderzoek ze precies uitvoeren;
  - 3) een inzamelpunt in Nivelles-Ittre;
  - 4) hun gegevens over bezette dassenburchten in Waals-Brabant en
  - 5) gegevens over mogelijke populatie in valleien van Burdinale en Mehaigne.

Antwoord gehad (29 november):

- 1) Er wordt samengewerkt met de Waalse overheid (DNF). Kadavers worden in diepvriezers bewaard indien beschikbaar in het kanton.
- 2) is nog niet opgestart;
- 3) In Nijvel is nog geen inzamelpunt;
- 4) Ze moeten toelating vragen aan de Waalse overheid om gegevens over te maken aan ons; principieel is ULg alleszins akkoord.
- 5) Zij hebben ook enkel indirecte aanwijzingen voor aanwezigheid van das. Het zou alleszins goed passen in het verhaal van herkolonisatie van de das (bezette burchten ten N van Maas in Marche-les-Dames en Andenne) naar het noorden.

ZEKERE MELDINGEN:

- De burcht aan de Begijnenbeek in Assent (Bekkevoort) werd opnieuw door Koen Berwaerts bezocht op 28 oktober. Er waren geen sporen van das te zien. Navraag bij buurtbewoners leverde geen gegevens op. De plaatselijke jager en eigenaar (Jan Pauwels) werd gebeld: het zou inderdaad om een oude dassenburcht gaan. Vijf à zes jaar geleden was er volgens hem in de zomer onverwacht activiteit. Maar hij was niet zeker dat het om das ging. Document 'Herkenning dassensporen' werd hem bezorgd.
- Het dier dat op 31 augustus 2006 gevonden werd in Herselt, lag eigenlijk op grondgebied van Averbode. Autopsie bracht aan het licht dat het om een jong mannetje ging (pers. med. K. Van Den Berge, 18 januari 2006).
- Marleen Moelants meldt op 27 februari dat een wegtoezichter een dassenkadaver in Halle (Essenbeek) heeft gevonden. Dier werd ingezameld i.k.v. INBO-marternetwerk. N.a.v. deze waarneming verschenen artikels in de krant (zie bij Pers).
- Chris Van den Bempt heeft een dode das opgeraapt aan het eoduct De Warande in het Meerdaalwoud (Bierbeek) op 16 maart 2007. Het dier lag ten N van het eoduct. De das die in september 2005 gevonden werd lag net ten Z van het eoduct. Autopsie door K. Van Den Berge wees uit dat het om een oud, uitgerangeerd mannetje ging. Vraag is van waar de dieren komen. Het ontbreken van het ecoraster op Waals grondgebied kan een oorzaak zijn van het voorkomen van dassen op de Naamssteenweg op het Vlaams gedeelte. De boswachter vermoedt daarbij dat het eoduct met haar donkere ruimte eronder dassen zou aantrekken. Anderzijds houden de veeroosters (o.a. aan de Weertse dreef) dassen alleszins niet tegen. Over deze vondst werd bericht naar de Dassenwerkgroep Dijleland.
- Op de E314 in Holsbeek werd een dode das gevonden op 26 maart. Dier werd onafhankelijk door drie personen gemeld (Jo Van Gils, Jef Engels en Piet Vancraeynest). Dier werd opgepikt door bosarbeiders van ANB en moet nog door Koen Van Den Berge geautopseerd worden. **Ondertussen werd het dier op 4 juni 2007 geautopseerd. Het blijkt om een wijfje te gaan. Het dier verkeerde in een gezonde lichaamsconditie en bleek drachtig van vier blastocysten.** Deze locatie ligt op 1800 m van de plek waar de vorige keer (14 april 2006) een das werd gevonden. Over deze vondst werd bericht naar de Dassenwerkgroep Dijleland.
- Roland de Schaetzen meldt de waarneming van een dode das door Thierry Votquenne op 7 april 2007 op de A54 t.h.v. de aansluiting met de E19. Koen Van Den Berge is het dier (of wat er nog van over bleef) gaan oppikken.
- Koen Van Den Berge laat op 19 april 2007 weten dat er op de E19 t.h.v. Ittre een kadaver werd gezien op 7 juni 2003.

ONZEKERE MELDINGEN:

- Natuurwachter Jean-Pierre Otten meldt dat Mr. Laermans in oktober 2005 (in Grimde, Tienen) op een week tijd tweemaal een (jonge?) das ziet: eerst in zijn tuin en daarna aan een laagstamboomgaard (steeds bij schemering). Laermans werd op 17 oktober gebeld:

zijn verhaal klonk vrij geloofwaardig. Leonard Van Roy heeft in januari 2007 de regio bezocht maar geen sporen gevonden.

- Op 25 oktober werd er een mogelijk bewoonde dassenburcht gemeld in Lubbeek door Patrick Vandevelde. De burcht werd door Koen Berwaerts bezocht op 26 en 28 oktober: er werden geen verse dassensporen gevonden, wel kleine hoeveelheden uitgeworpen aarde. Mogelijk gaat het wel om een oude dassenburcht.
- Nadine Rogiers laat op 22 november weten dat Jean Witvrouw (hoofd van een INL-ploeg) een dikke week geleden een groot gat met grote prenten gezien heeft in een oude zandgroeve aan Rommersom (nabij afrit Tienen-Hoegaarden E40). Koen Berwaerts heeft gebeld met Jean Witvrouw op 24 november en heeft de site bezocht op 26 november maar heeft niets gezien. Op 27 november heeft hij opnieuw gebeld met Witvrouw: hij gaat zelf foto's maken en doorsturen. Ook gebeld met Roland Grugeon (conservator NP reservaat Oude spoorwegberm): heeft niets verdachts opgemerkt. Koen Berwaerts heeft hem het bestand 'Herkennen dassensporen' en 'Marterachtigen' gemaïld. Op 6 december heeft Jean foto's doorgestuurd maar er is niet goed op te zien wat het precies is. Hij zal nieuwe foto's maken als er verdachte sporen te zien zijn.
- Sven Goethals meldt op 19 januari een waarneming van een das: iemand woonachtig op de Heikantberg in Rotselaar zou een das gezien hebben op 23 december 2006. Koen Berwaerts is met natuurwachter Dominique De Heyn en Tinne Cockx (RLNH) op 29 januari gaan kijken maar hebben niets gevonden. Eveneens werd de persoon geïnterviewd: verhaal klonk vrij geloofwaardig.
- N.a.v. de melding van dassen op Studio Brussel (zie Pers) laat Jan Van de Wal op 2 maart weten dat hij in november 2006 twee dassen heeft waargenomen in Keerbergen. Dit was niet ver van de plek waar in 2004 een dier dood werd aangetroffen. Op 3 maart is Koen Berwaerts samen met de melder in de buurt gaan rondkijken maar er werden geen dassensporen gevonden.
- Bert Peccue meldt op 11 februari 2007 op het Forum van de Zuid-West-Vlaamse vogelwerkgroep een dode das op de E40 Brussel-Luik: bij navraag bleek het om een locatie in de buurt van Luik (Barchon) te gaan.
- Eveneens werd op dit forum een das in 'Westland' gemeld. Koen Berwaerts heeft dit aan Koen Van Den Berge laten weten.
- Dhr. Michiels uit Rotselaar meldt een mogelijk das in zijn tuin. Hij had een jong dier gevangen en daarna losgelaten. Telefonisch contact leerde dat het wellicht niet om das ging.
- Louis De Smet meldt op 26 april 2007 dat Gaby van Wunnik (Rotselaar) 3 à 4 weken geleden mogelijk een bewoonde dassenburcht gezien heeft aan de Wijngaardberg in Wezemaal. Koen Berwaerts is met haar op 27 april gaan kijken maar het bleek zeker niet overtuigend van das te zijn: kleine storthoop, geen verse sporen.
- Gaby van Wunnik (melding op 26/4) heeft twee jaar geleden haren gevonden van dassen in de buurt van het Kasteel van Horst (dicht aan Sint-Jozefskapel). Ze zag er ook gaten

met aarde voor (oostkant). Koen Berwaerts heeft aan Tinne Cockx (RLNH) gevraagd om te gaan kijken.

- Gaby van Wunnik heeft op zondag 22/4 mogelijk een dode das zien liggen op de E40 Luik-Brussel net voorbij afrit Haasrode in Heverleebos (melding op 26/4). Koen heeft Geert Bleys gevraagd om te gaan checken: op 28/4 is hij gaan kijken maar hij heeft niets gezien.

MELDINGEN NA 30 APRIL 2007

- Erwin Dunon meldt aan Koen Berwaerts op 2 mei dat Gard Bemelmans (coördinator Boerderij De Brabander) rond 23 april (exacte datum niet zeker) een das heeft zien oversteken over de Diestsesteenweg (tussen Diest en Tielt-Winge). Koen Berwaerts heeft aan Tinne Cockx (RLNH) gevraagd of dat zij in de toekomst dit soort meldingen kan checken: zij heeft toegezegd en is nu ook ingeschreven op de Yahoogroup van de Dassenwerkgroep Dijleland.
- David Maes laat op 02.05 weten dat hij op 26.04 vermoedelijk een das in de tuin gezien heeft nabij het Bruulbos in Lovenjoel. Op 07.05 heeft Koen Berwaerts hem de twee documenten (herkenning dassensporen en marterachtigen) gestuurd.
- Mail van Dirk Raes (boswachter Zoniënwood) gekregen (18 mei) met de vraag van welk dier de sporen op de foto's in bijlage was. Leek niet van das maar eerder van everzwijn te zijn.
- Thomas Scheppers liet op 16 mei weten dat iemand (via Jef Bogaerts) wellicht een dode das gezien had op 14 mei op de E40 t.h.v. Willebringen tss kmpaal 35.1 en 35.2 (tss afrit Boutersem en Tienen). Melding doorgestuurd naar Frans en Lieven De Schamphelaere. Zij zijn gaan kijken op 17 mei maar hebben niets gevonden.

MELDINGEN (na controle bleek het niet om das te gaan):

- Jan Verroken meldt op 13 oktober een mogelijk dassenkadaver op de E40 in Hannut. Na controle bleek het om een vos te gaan.
- Patrik Oosterlynck vond op 27 oktober verdachte uitwerpselen aan de Smeiberg in Overijse. Hij stuurde foto's op maar het bleek niet om das te gaan.
- Johan Bogaert mailt dat hij een dasachtig dier heeft waargenomen (25-26 november) met een pluimstaart. Laten weten dat dit zeker geen das was.
- Hans Jochems meldt op 19 april een mogelijk dode das op de E40 t.h.v. het benzinstation in Heverlee. Koen Berwaerts is met boswachter Hugo Nackaerts gaan kijken maar heeft enkel een kadaver van kat gevonden.

3. Beheer en inrichting van de potentiële leefgebieden

ALGEMEEN:

In het kader van de aanleg van een nieuwe waterwinning door de VMW vroeg Etienne Meert (Agentschap voor Natuur en Bos) op 31 oktober of er gegevens bekend waren van dassenburchten op de Vinkenbergh te Zichem en Diest. Koen Berwaerts heeft geantwoord dat hierover geen gegevens beschikbaar zijn.

HOOGSTAMBOOMGAARDEN:

Er werd actief op zoek gegaan naar eigenaars (vnl. landbouwers) die interesse hebben om een boomgaard te laten herstellen of aan te planten in prioritaire regio's voor de das: 21 eigenaars bleken interesse te tonen (Leuven (2), Bierbeek (8), Bertem (1), Huldenberg (5), Overijse (5)), 23 helemaal geen, 1 was momenteel niet geïnteresseerd maar ev. later wel. De coördinaten van de geïnteresseerden werden doorgegeven aan collega Els Van Hoeck die de procedure heeft gestart. Zij bekijkt ook of de eigenaar interesse heeft in de aanplant van hagen of houtkanten. Negen aanplantingen werden gerealiseerd in het plantseizoen 2006-2007.

Met ANB werd een project opgestart rond de aanplant en/of herstel van hoogstamboomgaarden nabij vier boswachterijen van het Meerdaalwoud. De uitvoering wordt volgende winter voorzien.

Marijke Moysons werd bereid gevonden om als vrijwilligster boomgaarden te inventariseren in het Dijleland. Zo krijgen we een beeld van de toestand van de hoogstamboomgaarden en kan er op langere termijn een plan rond herstel uitgewerkt worden. Een inventarisatiefiche werd opgesteld in samenspraak met collega Els Van Hoeck. Op 14 februari en 7 maart 2007 heeft ze in Bierbeek een reeks boomgaarden kunnen inventariseren. Het werk is niet afgerond geraakt. Met Els Van Hoeck wordt bekeken hoe dit kan verdergezet worden.

BEHEERSOVEREENKOMSTEN met landbouwers:

Alle suggesties worden verder bekeken door Hans Roosen.

Aan Eddy Montignies werd gevraagd wat de stand van zaken is m.b.t. het afsluiten van beheersovereenkomsten langs het Meerdaalwoud aan Waalse zijde (28 november). Hij antwoordde dat de fam. Lamblot geen interesse bleek te hebben. Bij Patrick van Zeebrouck heeft hij wel een dossier aangemaakt. Koen Berwaerts liet E. Montignies weten dat hij best Hans Roosen verwittigt als Waalse landbouwers percelen in Vlaanderen bewerken.

BOSBEHEER:

Aan Karel Lacquet werd op 2 november gevraagd of hij interesse had in de aanplant van een houtkant en het aanpakken van het erosieprobleem in zijn bos. Op 6 november liet hij weten dat we een voorstel mogen doen. Er werd een terreinbezoek gebracht met landschapsanimator Moïra Heyn en bedrijfsplanner Hans Roosen op 9 november 2006. Aan Jeroen Franssens (coördinator van de Bosgroep Dijle-Geteland) werd gemeld dat hij best ook polshoogte gaat nemen en laat weten of de werken door de bosgroep kunnen uitgevoerd worden (20 november 2006).

Aan de Bosgroep Dijle-Geteland werd gevraagd of zij meewerken aan de kweek van autochtoon plantgoed (10 november): antwoord was dat ze hier nog niets hebben kunnen rond doen.

Koen Berwaerts ontving van Bart Van der Aa op 14 november zoals beloofd de GIS-laag met informatie over de bosbeheerplannen van privé-eigenaars.

Kandidaat-lid van de Bosgroep Dijle-Geteland Renaud du Parc werd doorgegeven aan Jeroen Franssens (20 november). Bedoeling is om in het domein van du Parc (Bos de Marnix – de Lanoy) inrichtingswerken uit te voeren t.v.v. de vroedmeesterpad. Er werd een terreinbezoek georganiseerd met Hans Roosen, Jan Verroken, Jeroen Franssens en Renaud du Parc op 9 maart. Het project omhelst de inrichting van de poelen, instellen van een hakhoutbeheer en het inrichten van aangrenzende akkers d.m.v. beheerovereenkomsten. Dit jaar zouden er al voorbereidende werken kunnen gebeuren door de Bosgroep.

KLE's:

Er werd gestart met een onderzoek naar de haalbaarheid om een gedegradeerde weg parallel aan de Oude Geldenaakse Baan in Bierbeek (vlak aan het Meerdaalwoud) op te waarden via een omvorming naar een houtkant met streekeigen soorten. De weg ligt in het beschermd landschap “De onmiddellijke omgeving van de hoeven Rachierhof en Denonville” te Mollendaal. De eigenaarsgegevens werden opgezocht (13 november 2006). De politie werd geraadpleegd om na te gaan of er een PV werd opgesteld voor het volstorten van de holle weg. Dit was niet het geval. Uitvoering zou met het Landschapsteam (i.s.m. de gemeente Bierbeek) kunnen gebeuren.

In maart 2007 werd aan het Stokkembos en de Kaalheide in Huldenberg/Overijse houtkanten met een totale lengte van 3180 m aangeplant door het Landschapsteam op eigendom van graaf de Limburg Stirum. Het betreffen allemaal streekeigen soorten. Langs deze houtkanten zullen op termijn nog grasstroken (i.k.v. VLM-beheerovereenkomsten) aangelegd worden.

ONTSNIJPERINGSMAATREGELEN:

Mogelijk is er toch een doorbraak en toezegging van Wallonië om het ecoraster op de Naamsesteenweg in Bierbeek door te trekken op Waals grondgebied (pers. med. boswachter Chris Van den Bempt, 16 april 2007).

Koen Berwaerts heeft Laurent Wargé gecontacteerd met de vraag wie bij de Waalse overheid verantwoordelijk is voor ontsnippering (22 maart 2007). Nog geen antwoord ontvangen.

Toevallig gelezen op een website dat in oktober 2006 het project ‘Boommarter’ is gestart door ANB, Natuurpunt en de stad Halle. Doel van het plan is de uitwerking en de realisatie van een groot bos- en natuurcomplex om zo druk op de open ruimte door verstedelijking te vermijden.

Op 25 oktober werden een reeks voorstellen van ontsnipperingsmaatregelen die in het beschermingsplan opgelijst staan bekeken op het terrein. Eveneens werden enkele sites bezocht waar infrastructuurwerken gepland zijn.

Op 31 oktober werd Marleen Moelants (projectgroep Natuurtechniek, Agentschap voor Natuur en Bos) gecontacteerd met de vraag naar informatie omtrent heraanleg N253 (Leuven-Overijse). Het Agentschap voor Natuur en Bos heeft op 4 december 2006 aan RLD vzw advies gevraagd m.b.t. de heraanleg van de N253. Het volledige traject werd door Koen Berwaerts geïnventariseerd: slechts 5% van totale traject bleek langs beide zijden onbebouwd. Er werden verschillende oproepen gedaan naar gegevens over verkeersslachtoffers op dit traject (via Yahoogroup Dijleland, Yahoogroup Dassenwerkgroep, Hyla, Zoogdierenwerkgroep NP, Natuurstudiegroep Dijleland en de WBE Tussen Voer en Ijse). Er waren zeer weinig gegevens voorhanden. Studiebureau Aeolus werd gecontacteerd i.v.m. ervaringen met ontsnipperingsmaatregelen in Limburg. Het advies werd met Johan Toebat (ANB) besproken op 13 december (o.a. aanleg ecoduct, omvorming steile taluds, aanleg fauna-vriendelijke onderdoorgangen, ...). Geert Lefever (dienst leefmilieu, provincie Vlaams-Brabant) werd gevraagd om vanuit de provincie een advies te formuleren (14 december). Dieter Devolder (VLM) werd gecontacteerd m.b.t. mogelijkheden tot aankopen van aanpalende percelen i.k.v. natuurinrichting. Beste strategie blijkt de onteigeningen door het Agentschap Infrastructuur te laten doen en daarna door te verkopen aan ANB of particuliere natuurverenigingen. De Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud hebben eveneens een advies formuleren m.b.t. heraanleg van de N253. Met Jim Casaer werd overlegd i.v.m. maatregelen t.v.v. het ree. Op 10 januari 2007 werd een terreinbezoek georganiseerd met Gorik De Koker (projectleider, Agentschap Infrastructuur), Marleen Moelants (Agentschap Infrastructuur, projectgroep Natuurtechniek), Gert Osselaer (studiebureau Grontmij), Johan Toebat (ANB), Katja Claus (NTMB), Jim Casaer (INBO), Dieter Devolder (VLM) en Koen Berwaerts (RLD vzw). Belangrijkste conclusies waren:

- Steile wegbermen worden gereconstrueerd (op vraag van Onroerend Erfgoed);
- Alle duikers worden omgevormd tot eco-duikers;
- Ontsnippering t.v.v. grotere dieren (bvb. ree) d.m.v. ecoduct zou enkel mogelijk zijn aan de Langerodestraat tussen de J. Vranckxstraat en Eygenstraat. Hierdoor zou een corridor kunnen gecreëerd worden tussen het boscomplex Weeberg-Tersaert, de Dijlevallei en Kouterbos (Heverleebos-Meerdaalwoud); het studiebureau neemt idee mee op in de plannen;
- Belangrijk aspect zal financiering zijn: zo veel mogelijk partners betrekken (AI, NTMB, gemeente, provincie, RLD vzw, Europa, ...) om alzo de kans op slagen te verhogen.

Aan de provincie werd gevraagd of zij co-financiering van de aanleg van een ecoduct zien zitten i.k.v. de realisatie van natuurverbindingsgebieden (12 januari). Antwoord was dat er momenteel geen budgetten voor zijn, maar dat dit wel opgenomen kan worden in een Interreg-project waar nu verkennende gesprekken voor gestart zijn (28 februari).

Voor een gedeelte van de M. Noëstraat (gelegen tussen Meerdaalwoud en Heverleebos) in Oud-Heverlee worden riolerings- en fietspadenwerken gepland in 2007. Op 23 oktober 2006 werd er een terreinbezoek met de technische dienst en de milieuambtenaar georganiseerd om

te kijken waar er ontsnipperingsmaatregelen kunnen genomen worden. Concreet gaat het om het leggen van twee buizen dwars onder het wegdek. Na verschillende contacten met de milieu-ambtenaar, het architectenbureau, natuurwachter Jean-Pierre Otten en houtvester Bart Meuleman werd het finaal voorstel ingediend op 2 november. **Na contact met de aannemer, de gemeente en ANB is ondertussen gebleken dat o.w.v. technische problemen slechts 1 van de 2 dassentunnels kan aangelegd worden.**

Aan Thomas Ceulemans werden gegevens van Vlaams-Brabant opgevraagd uit de Valwilddatabank van de Hubertusvereniging (8 november). Op 22 november werd het bestand doorgestuurd. Gegevens bleken beperkt te zijn.

Er werden knelpunten geïnventariseerd langs de E40-HSL tussen Leuven (Haasrode) en Luik (Berloz). Het traject is ongeveer 40 km lang. Op 1 december werd er een terreinbezoek georganiseerd met Luc Janssens (dienst NTMB) om ontsnipperingsmogelijkheden te bekijken. Luc gaf verschillende suggesties mee omtrent ontsnipperingsmogelijkheden. Ook m.b.t. het bermbeheer kan RLD vzw suggesties doen. Voor de dienst NTMB zijn concrete aanbevelingen nodig die ze kan bekijken om uit te voeren.

Aan de vereniging Das & Boom werd informatie opgevraagd omtrent ontsnipperingsmaatregelen voor de das (27 november): ze verwezen naar de 'Leidraad faunavoorzieningen bij wegen' die gratis te downloaden is.

Telefoon van NV Hardwoods International (Wolvertem) (17 januari 2007) die de aanleg van het groen doet voor het park 'Land van Ooit' in Tongeren. Ze vroegen wat ze moesten doen om dassen toegang te verlenen tot een omheind domein. Ze hebben zelf voorgesteld om de draad 30cm boven de grond te plaatsen. Koen Berwaerts heeft laten weten dat dat in orde is, en liet dat ook weten aan Thomas Scheppers.

Jo Hendriks vernam van Piet De Becker dat de Naamsesteenweg in Hamme-Mille zou verbreed (en verlegd?) worden in Forêt de Meerdael. Koen Berwaerts heeft bij J. Stenuit (les Amis du Parc de la Dyle) en J.-M. Tricot (Contrat Rivière) gevraagd of het verhaal klopt (23 januari): er bestonden plannen om een ringweg rond Hamme-Mille te leggen maar deze zijn (voorlopig) in de koelkast beland. Op vraag van Tricot heeft Koen Berwaerts geïnformeerd bij boswachter Van den Bempt over de plannen op Vlaams grondgebied (2 februari): de heraanleg van de Naamsesteenweg (incl. zes dassentunnels, 2de ecoduct, ronde punten Blanden, ...) is opgenomen in het protocol maar zit politiek vast.

Koen Berwaerts was aanwezig op de opening van het ecotunnel 'Hellegat' in Holsbeek. Deze tunnel werd gerealiseerd met financiële steun van Europa (Interreg-project), Agentschap Infrastructuur, provincie Vlaams-Brabant, gemeente Holsbeek en RLNH vzw. Minister Peeters – die de tunnel opende – meldde dat hij achter de idee stond om nog meer van dergelijke initiatieven te ondersteunen. Minpunten waren het niet ingegraven eco-raster (blijkbaar werd niet het type-bestek gebruikt) en het sterke 'tunnel'-effect waardoor reeën wellicht niet geneigd gaan zijn om er door te lopen. Kostprijs was €330.000.

Met enkele mensen van de Stichting Dassenwerkgroep Brabant en de Stichting Das & Boom (Nederland) opvang en advies werd o.l.v. boswachter Chris Van den Bempt op 16 april 2006

een bezoek gebracht aan het econduct 'De Warande' in het Meerdaalwoud. Enkele opmerkingen van de Nederlanders:

- De afgerasterde Naamsesteenweg is nu een harde barrière voor heel wat dieren; enkel aan het econduct kunnen dieren passeren. De aanleg van bvb. Dassentunnels is dan ook belangrijk.
- De veeroosters zoals ze er nu liggen, beletten niet dat dassen kunnen passeren.
- Onder alle poorten moet een betonnen strook voorzien worden om te beletten dat dassen (of andere dieren) eronder zouden graven.

ADVIES

Er werd een advies opgesteld n.a.v. het RUP Bedrijvenzone in Landen dat op 15 november doorgestuurd werd naar Luc Janssens.